

СЛОВО

Без мови немає нації!

Просвіти

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

19 (500), 14–20 травня 2009

Фото Ксенії Гладішевої

Любов ГОЛОТА

Яким мало бути 500-те число "Слова Просвіти"? Можливо, нам варто було зробити своєрідний дискурс і нагадати нашим читачам про ті акції, що їх здійснив колектив редакції разом із Центральним правлінням, після яких в житті України прийшли День писемності, День Героїв Крут, екологічно-просвітнянські акції "Всеукраїнська Толока", "Рідні криниці". Безперечно, нашим читачам разом із нами було б цікаво згадати блискучі публікації Юрія Бадзя, Євгена Сверстюка, Оксани Пахльовської, Джеймса Мейса, Миколи Шудрі, Дмитра Степовика, Анатолія Погрібного, Івана Ющука, Олександра Пономаріва, Софії Майданської, Юрія Ілєнка, Володимира Войтенка та інших відомих в Україні авторитетних письменників, так само як і героїв наших інтерв'ю — Павла Загребельного, Ліну Костенко, Богдана Ступку, Романа Іваничука, Дмитра Павличка, Романа Лубківського, Феодосія Гуменюка, Анатолія Гайдамаку, Валерія Франчука, Івана Драча, Євгена Станковича, Миколу Жулинського, Василя Нечепу, інших особистостей, хто, без перебільшення, тримає духовний материк національної культури.

Цілком вмотивована наша подяка просвітянам, які є нашими авторами і пропагандистами "Слова Просвіти" зі Львова, Луганська, Івано-Франківська, Луцька, Рівного, Тернополя, Донецька, Києва — читачі чекають на їхні публікації й добре пам'ятають імена: Василь Лизанчук, Ірина Магрицька, Володимир Ференц, Петро Боярчук, Євген Цимбалюк, Олексій Неживий, Юрій Мицик...

Безперечно, ми могли б похвалитися тим, що нині до творення "Слова Просвіти" долучилася молодь, бо наш тижневик хоче бути сучасним і стильним — в оформленні й у яскравих стильових особливостях авторських публікацій...

Шевченкіана в матеріалах, дослідженнях, пошукові й Шевченкіана як громадська акція — теж постійна робота редакції. Практично лише "Слово Просвіти" є джерелом інформації про всеукраїнську акцію "Збудуймо Тарасову церкву!", яка нині вийшла на завершальний етап, і в найближчому часі Ви, шановні читачі, зможете побачити на наших шпальтах ескізний проект надбрам-

СЛОВО ВСЬОМУ ГОЛОВА

Сьогоднішнє число "Слова Просвіти" — п'ятисоте. Започаткувавшись як щомісячний вісник Всеукраїнського товариства "Просвіта" імені Тараса Шевченка, наша газета переформатувалася в тижневик, визначилася з колом тем і читачів, твердо позиціонує себе як всеукраїнський культурологічний тижневик.

Просвітнянське видання зорієнтоване на тих, хто працює для національної культури і мови, хто переконаний: українське суспільство тоді здійснить свої політичні, соціальні, економічні й суспільні програми, коли національна культура й державна мова посядуть свої чільні місця в Україні.

ної Тарасової церкви, яку буде збудовано на початку комплексу сходів до могили Т. Г. Шевченка на Чернечій горі в Каневі. Саме завдяки цій ініціативі ми побачили, який живий, світлопіднесений, відкритий для добра український народ. Старі й малі, діячі культури і мистецтва, працівники освіти, вчителі й учні з усіх областей України здійснили добродійні внески на церкву, яка буде даниною любові й поваги Кобзареві, тим самим підтвердивши, що нема поміж нами роз'єднання. Ми зібрали десятину від вартості проекту, і ця десятина — від щирого серця і з добрими надіями.

500-те число "Слова Просвіти" виходить у світ саме сьогодні, коли в Україні неймовірно загострилася мовно-культурна ситуація, бо її повністю перенесено в політичну площину. Політики різних мастей і калібрів, заслані й доморощені козаки, кирпогнучошиєнки і ті, хто висипався з рукава басаврюкової свитки, толчуть усе питома українське, національне, закликають порвати Україну на регіони, готові позбавити український народ наймення титульної нації, бо їхнє сподівання — мати Україну не для українців, а без українців. Їм усе ще здається, що вони зможуть аморалізувати народ, розбестити його, посягти взаємонависництво, перетворити нас на слухняну біомасу, якій національну гордість можна замінити слухняним споживацтвом черствих крихт зі столу їхнього ідеолога Дмитра Табачника та йому подібних... Наша газета завжди дотримувалася чітких національних орієнтирів — за будь-якої політичної погоди. Ми пам'ятаємо слова Ліни Костенко:

"Журналісти — очі суспільства, яке спить, слух суспільства, яке не чує... Працюйте, зберігаючи гідність своєї професії, й тоді ви дуже багато чого врятуєте".

Саме рятувати, а не доруйновувати покликане "Слово Просвіти". Наші сторінки відкриті до діалогу, до взаєморозуміння, до спілкування.

Слово всьому голова. І не випадково на нашій першій шпальті — наше кредо: "Без мови немає нації". І мова, і нація переживають випробування, коли молодь не з ними. Ось чому 500-те число "Слова Просвіти" присвячене українській мові. Тільки їй ми служимо, над її джерелами схиляємося. І раді бачити в її дзеркалах молоді обличчя.

У день виходу нашої газети в Національному академічному драматичному театрі ім. І. Франка відбудеться нагородження переможців IX Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика, який розпочався 9 листопада 2008 року в День української писемності та мови в школах та вищих навчальних закладах України. У центрі столиці зберуться ті юні українці, які підтримали ініціативи Ліги меценатів своїми знаннями й серцями. Завдяки цьому конкурсу вони широко відчинили двері в світ прекрасний і безкрай — світ рідної мови. Їм ми й присвячуємо наше 500-те число, їх просимо до кола наших читачів та авторів, закликаючи "Будьмо разом!"

А вам, наші постійні читачі, автори, симпатки, бажаємо сил і здоров'я. Працюймо для України, для української нації! Читацьке віче у "Слові Просвіти" триває щодня і завжди — до повної перемоги!

ЧИ ВЧАТЬ УКРАЇНСЬКУ В РОСІЇ?

4–5

IX МІЖНАРОДНИЙ КОНКУРС ІМ. П. ЯЦИКА

7–9

ЧИТАЦЬКЕ ВІЧЕ

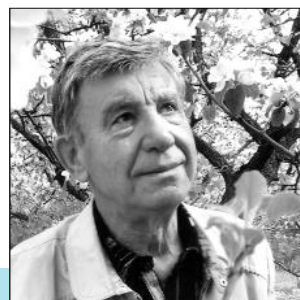
10–11

ШЕВЧЕНКІАНА

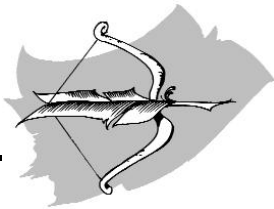

12–13

ХАРАКТЕРНИЙ СУСПІЛЬНИЙ СИНДРОМ

15

ПРО СТАН ОСВІТИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ В РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ

ЧОМУ В РОСІЇ НЕМАЄ УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛ?
МЗС РФ стверджує, що **“...незважаючи на велику чисельність українців... запити на заснування повноформатних шкіл... не надходять”** і пояснює це близькістю східнослов'янських мов і культур, спільною історією (Київська Русь, Московська держава, Російська імперія, СРСР) і єдиною православною християнською вірою. Такий поверховий підхід не дає розуміння того, чому в Росії нема системи української освіти, які причини — об'єктивні й суб'єктивні.

Про спільну історію. За час перебування в одній державі, крім позитивного досвіду взаємного культурного збагачення, добре відомого з курсу російської історії, **були і вкрай негативні моменти — цілеспрямована імперська політика переслідування української мови, оголошення її лише “південним діалектом общерусского языка”, що призводило до зросійщення українців, виникнення в них почуття меншовартості, несамоцінності;**

— **брак у Росії українського інформаційного простору;**

— **відсутність української церкви в Росії й неприкрита жорстка протидія її поширенню;**

— **залежність гуманітарної політики російської влади щодо української діаспори Росії від сучасної політичної кон'юнктури;**

— **несприйняття більшістю російської політичної еліти незалежності України, самостійності української нації й самодостатності української мови, що призводить до браку в Росії послідовної й системної національної політики.**

Заявляючи фактично про те, що українські школи в Росії непотрібні через близькість російської та української мов, культур, історичних шляхів і спільної віри, офіційний представник МЗС РФ А. Нестеренко надає українським чиновникам вагомих аргумент для українізації російськомовних шкіл: мовляв, у наших народів близькі культури і мови, загальна історія, ми у більшості сповідуємо православ'я. Тож навіщо потрібні російські школи в Україні?

Претензії й заперечення представників російської громади в Україні тепер варто пред'являти чиновникові російського МЗС.

Що стосується потреби в українській освіті в Росії, надамо слово активістам українських організацій. **Людмила Найденко**, заступник голови товариства “Верби-ченська” (м. Нижньокамськ): **“Потреба в українській освіті є, і велика. Інша річ, що навіть говорити про створення української освітньої установи важко. Великий вплив на освітню роботу має рівень відносин між Україною й Росією, від чого потерпають звичайні громадяни, які змушені вислуховувати на адресу України приниження, глузування. Саме з цієї причини люди не зізнаються в належності до своєї нації, де вже говорити про прагнення до навчання”.**

Мирослава Філіппова (м. Томськ), голова комісії Об'єднання українців Росії з питань освіти: **“Для національної освіти в Росії формально перешкод немає, але інформаційна війна російських ЗМІ проти України значно ускладнює проблему української освіти. Були випадки, коли вже після набору в клас із вивченням української мови батьки через безупинний негатив ЗМІ про Україну забирали дітей. Трапляються випадки відверто ворожого ставлення до України, а потім і до української мови”.**

Микола Сергієнко, голова Об'єднання українців Кубані (м. Краснодар): **“Ось один із прикладів своєрідного, проте типового ставлення до української мови в Росії. У школі народного мистецтва в Краснодарі українську мову вивчають як “кубанське наречіє”, і ніяк не вдається виправити це становище. Інакше як приниженням української мови це не назвати”.** (Впровадження крайовою владою терміна “кубанське наречіє” — продовження імперської політики щодо української мови як “наречія общерусского”).

У Росії немає програми розвитку освіти національних меншин, зокрема української. Із 1993 р. українські організації домагаються розробки й прийняття **Федеральної державної програми розвитку української культури та освіти в Росії** (резолюції чотирьох Конгресів українців Росії — 1993, 1997, 2002, 2005 рр.). Немає постійного діалогу федеральної й регіональної влади й громадських організацій.

У вертикалі російської влади численні реорганізації виконавчої влади призвели до зменшення ваги національного питання в практичній діяльності федеральних державних структур. Департамент міжнародних відносин Міністерства регіонального розвитку, Консультативна рада з питань національно-культурних автономій при Міністерстві діють формально, не маючи важелів для розв'язання проблем національних меншин Російської Федерації.

“ІНФОРМАЦІЯ” Й ІНФОРМАТОРИ

Хотілося б довідатися, звідки МЗС РФ бере “інформацію” про українську освіту в Росії. У заяві МЗС РФ сказано: **“Українська мова як предмет викладається з 1 до 11 класу в Санкт-Петербурзі в загальноосвітній школі № 479, у двох школах Воркути, у слов'янських гімназіях Мурманська й Пензи”.**

Михайло Волик, член правління української національно-культурної автономії Санкт-Петербурга: **“У Санкт-Петербурзі немає шкіл з вивченням української мови як предмета”.**

Ольга Ніколаєва, завуч школи № 479 Санкт-Петербурга: **“У нас української мови в програмі немає”.**

Микола Бейзак, голова товариства “Україна” (м. Воркута): **“У Воркуті немає шкіл з викладанням української мови, нема недільних шкіл, факультативів української мови”.**

Наталія Литвиненко-Орлова, голова національно-культурної автономії українців Мурманської області (м. Мурманськ): **“У Мурманську нема освітніх установ із вивченням української мови”.**

МЗС РФ: **“Українська мова вивчається в ліцеї Нового Уренгоя, у містах Ханти-Мансійську, Уфі, Нижньокамську, Казані, Омську, Оренбурзі, Єкатеринбурзі, Владивостоку, Сиктивкарі, Сочі, Сургуті, Нижньовартовську, Тобольську, а також в Білгородській, Воронежській та Самарській областях”.**

Владимир Халімончук, голова ради товариства “Українська родина” в Сургуті, координатор Об'єднання українців Росії в Ханти-Мансійському, Ямало-Ненецькому автономних округах, Тюменській області: **“В регіоні існують недільні школи в Сургуті й Тобольську без фінансової підтримки держави, на кошти батьків. У Новому Уренгої, Ноябрьську, Нижньовартовську, Ханти-Ман-**

сійську української мови не вивчають. У Тюменському державному університеті української мови не вивчають”.

Такі самі свідчення можна отримати з Казані, Єкатеринбурга, Владивостока, Сиктивкара, Сочі, інших міст. З Білгородської області й відповісти нікому, бо немає там українських організацій.

Подаємо інформацію (без лапок), що відповідає дійсності. Нині українську мову й деякі українознавчі предмети вивчають в базовому шкільному плані в кількох школах (Москва, Республіка Башкортостан, Томськ, Самара). У Московському лінгвістичному ліцеї № 1555, Заозерній школі № 16 м. Томська, кількох школах Башкортостану, середній школі № 132 м. Самари українську мову вивчають як предмет. У селі Золотоношка Республіки Башкортостан працює єдиний у Росії комплекс дитячий садок — школа, де всі діти (близько 70 осіб) вивчають українську мову. Факультативно українську мову вивчають у кількох школах (Башкортостан, Воронеж). Українську мову (т. зв. “кубанське наречіє”) та історію козацтва викладають у Краснодарській крайовій дитячій експериментальній школі народного мистецтва. Існує кілька недільних (суботніх) шкіл при освітніх установах або українських товариствах Москви, Республіки Башкортос-

тан, Республіки Татарстан, Ханти-Мансійського автономного округу, Камчатської, Томської областей. У кількох вищих навчальних закладах Росії — Московському державному університеті ім. М. Ломоносова, Московському державному лінгвістичному університеті, Московському державному інституті міжнародних відносин (Університеті) МЗС РФ, Дипломатичній академії МЗС РФ, Воронезькому, Красноярському університетах, Томському державному педагогічному університеті, Уфимській філії Московського відкритого державного педагогічного університету предмети україністики вивчають у складі блоку слов'янської філології.

У Росії є школи, де українську мову вивчає невелика кількість учнів, що дає підстави для висновку: **це виняток, що підкреслює загальне правило: української освіти в Росії немає!** Відповідно немає підготовки вчителів української мови, ніхто не створює, тим більш не друкує українських підручників.

І річ не у браку “повноформатних шкіл”. До речі, у такому сенсі українські організації Росії питання не порушували, і ніхто в українських організаціях не говорить про повний паритет української освіти в Росії й російської освіти в Україні. Тільки відсутністю послідовності, системності в проведенні націо-

нальної політики, поверховим підходом до проблеми, що не враховує інтересів української меншини в Росії, можна пояснити “інформацію” міністерства про українську освіту в Росії.

А порівнювати кількість російських шкіл в Україні та українських у Росії, про що говорить А. Нестеренко, справді некоректно: **якщо в Україні російських шкіл понад 1000, то в Росії українських просто немає!** Показова щодо цього порівняльна таблиця задоволення освітніх потреб українців у Росії й росіян в Україні.

ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА В РОСІЇ

На превеликий жаль, у Росії спостерігається **політизація всього комплексу питань, які стосуються української гуманітарної сфери.** Після 2004 р. щодо України фактично триває інформаційна війна, частиною якої стала справжня **зачистка українського гуманітарного простору.**

Це виявляється: у спробах поставити на керівні посади в українських організаціях Росії “угодних” для влади людей або створити магіонеткові організації; у неприкритому **тиску**, який чинять на українські організації загалом і на окремих активістів, що не вписуються в уявлення деяких російських чиновників; у **цензурі культурницьких заходів** українських товариств з

Порівняльна таблиця задоволення освітніх потреб росіян в Україні й українців у Російській Федерації (2008—2009 навчальний рік)

Україна		Російська Федерація	
Дошкільні навчальні заклади з російською мовою виховання	983	Дошкільні навчальні заклади з українською мовою виховання	0
— у них дітей	164 027	— у них дітей	0
Загальноосвітні навчальні заклади з російською мовою навчання	1 199	Загальноосвітні навчальні заклади з українською мовою навчання	0
Загальноосвітні навчальні заклади з українською та російською мовами навчання	1 755	Загальноосвітні навчальні заклади з російською та українською мовами навчання	0
Загалом навчається російською мовою учнів загальноосвітніх навчальних закладів	779 423	Загалом навчається українською мовою учнів загальноосвітніх навчальних закладів	0
Вивчають російську мову як предмет (учнів)	1 292 518	Вивчають українську мову як предмет (учнів)	205
Вивчають російську мову факультативно або в гуртках (учнів)	165 544	Вивчають українську мову факультативно або в гуртках (учнів)	100
Професійно-технічні навчальні заклади з російською мовою навчання	35	Професійно-технічні навчальні заклади з українською мовою навчання	0
Професійно-технічні навчальні заклади з українською та російською мовами навчання	113	Професійно-технічні навчальні заклади з російською та українською мовами навчання	0
Загалом навчається російською мовою учнів професійно-технічних навчальних закладів	51 685	Загалом навчається українською мовою учнів професійно-технічних навчальних закладів	0
Загалом навчається російською мовою студентів вищих навчальних закладів I—II рівнів акредитації	59 656	Загалом навчається українською мовою студентів вищих навчальних закладів I—II рівнів акредитації	0
Загалом навчається російською мовою студентів вищих навчальних закладів III—IV рівнів акредитації	395 186	Загалом навчається українською мовою студентів вищих навчальних закладів III—IV рівнів акредитації	0
Надруковано підручників російською мовою за рахунок Державного бюджету України (примірників)	1 555 500	Надруковано підручників українською мовою за рахунок Державного бюджету РФ (примірників)	0
— вартістю (грн)	18 616 200	— вартістю (руб.)	0
Надруковано українсько-російських термінологічних словників за рахунок Державного бюджету України (примірників)	125 000	Надруковано російсько-українських термінологічних словників за рахунок Державного бюджету РФ (примірників)	0
— вартістю (грн)	1 500 000	— вартістю	0
Витрачено коштів з бюджетів усіх рівнів на утримання навчальних закладів з російською мовою навчання (грн)	3 195 634 300	Витрачено коштів з бюджетів усіх рівнів на утримання навчальних закладів з українською мовою навчання (руб.)	0

метою недопущення заходів, що не відповідають офіційній ідеології.

Так, на початку 2008 р. у Москві під приводом відсутності потрібної документації **закрито Український освітній центр при середній школі № 124**. Замість дівочої допомоги для нормалізації ситуації опосвітній центр, що проіснував понад 10 років не в підпіллі, а з відома Департаменту освіти Москви, було поставлено поза законом і ліквідовано, що швидше нагадувало розгром. У відповідь на неодноразові звернення Об'єднання “Українці Москви” управління освіти не знайшло нічого кращого, як придумувати неправдиві пояснення: “Виконувач обов’язків директора школи № 124 О. Н. Овсейчик неодноразово пропонувала оформити й упорядкувати документи Українського центру. З огляду на відмову представити потрібні документи Українського центру, в.о. директора школи не знайшла можливості продовжити договір”. Подібні дії викликають незрозуміння і швидше є спробою перекласти хибі в управлінській діяльності на когось та схожі на прагнення замаскувати якусь іншу мету.

У 2006—2007 рр. було зачищено Бібліотеку української літератури в Москві, у якій “звили гніздо українські націоналісти”. Правління Об'єднання українців Росії у відкритому листі Президентові Росії зазначало, що після відомого листа **В. Путіна** (листопад 2007 р.) ситуація в бібліотеці залишається ненормальною, що викликає занепокоєння всіх, хто вболіває за долю єдиної в Росії державної установи культури, створеної для задоволення інформаційних та освітніх потреб українського населення. Після звільнення дев’яти (!) співробітників до бібліотеки прийшло нове керівництво і найняти ним люди, які переважно не знають української мови, дуже далекі від української культури. Більш того, у бібліотеці з’явилися співробітники, які всупереч офіційно задекларованому курсу на розвиток добросусідських відносин з Україною проводять антиукраїнську діяльність, відверто пропагують несприйняття української державності, всіляко принижують українську культуру, мову й літературу.

Нині доводиться констатувати, що в Росії українські освіта й культура стали заручниками російсько-українських політичних відносин, що в ХХІ столітті абсолютно неприпустимо.

Якщо ми — українці й росіяни — справді близькі народи, то українська культура й освіта українською мовою в Росії повинні сприйматися як **збагачення слов’янства, що особливо актуально в нинішній ситуації “глобального переселення народів”**, а зовсім не як **“підривна змова” задля послаблення Росії**. Саме така думка панує в середовищі деяких російських чиновників, які **свідомо й цілеспрямовано гальмують розвиток української культури й освіти в РФ і фактично є перепорою на шляху взаєморозуміння наших народів**.

Ось результати досліджень громадської думки Київського міжнародного інституту соціології й “Левада-Центру” про ставлення росіян до України та українців до Росії. У січні 2009 р.: **ставлення росіян до України “погано і дуже погано” — 62 %, ставлення українців до Росії “добре і дуже добре” — 91 %**.

Можливо, стан української освіти в Росії залежить також і від таких думок?

Прес-служба
Об’єднання українців Росії
й Федеральної національно-культурної автономії українців Росії

ШАНУЮТЬ ПАМ’ЯТЬ ЗЕМЛЯКА

Надія КИР’ЯН
Фото Ксенії ГЛАДИШЕВОЇ

Відомий український правозахисник, член-засновник Української Гельсінкської Групи Олекса Тихий народився на хуторі Іжевка біля міста Дружківки на Донеччині, віддав життя в ім’я відстоювання мови, культури, гідності свого народу. Земляки-патріоти пишуться героєм, досліджують його життєвий і творчий шлях, прилучають до цього школярів. Нещодавно в редакцію завітала група учнів — переможців конкурсу на кращу роботу про Олексу Тихого зі своїм керівником Ігорем Бредихіним, учителем історії й філософії, викладачем Костянтинівського професійного ліцею.

Ігор Володимирович розповів, що в Дружківці активно працює товариство Олекси Тихого, яким керує Євген Шаповалов. Створили відділення у Костянтинівці. Видано

Переможці конкурсу біля могили Олекси Тихого із сином правозахисника Володимиром Тихим та Ігорем Бредихіним

кілька книжок про Олексу Тихого, “Словник мовних покручів”, над яким він працював, досліджуючи, як спотворювалася українська мова в Донбасі. Найголовніше, що робить товариство, — це просвітницька робота серед молоді. У Костянтинівському районі вдалося на-

лагодити плідну співпрацю цієї недержавної організації з держадміністрацією, що для Донбасу дуже потрібно. Тут у кожній школі є або музей, або куточок Олекси Тихого, література про нього, щорічно проводять конкурси. Другий рік поспіль переможці конкурсів приїждять

СУРЖИК У ЗАКОНІ

Федір ШЕВЧУК,
м. Бершадь Вінницької області

Багато років передплачую газети лише патріотичного спрямування: “Літературну Україну”, “Слово Просвіти”, “Українське слово”, “Молодь України” тощо. Так протестуючи щодо засилля чужомовної преси. Років з десять тому, проаналізувавши каталог періодичних видань уже незалежної України, гадав, що з часом ситуація зміниться. На жаль...

Каталог щороку більшає, а кількість українськомовних видань у ньому зменшується. І коли з’явилася видання з претензійною назвою “Газета по-українськи”, зрадів. Тож почав купувати її в кіосках. Але швидко розчарувався.

Сподівався, що братиму до рук помірковану, цікаву, а головне — патріотичну газету. Однак творці видання пропонують примітив, розрахований на невибагливого читача. Треба віддати належне журналістам: вони шукають актуальні теми, пишуть про те, що цікавить читачів, — побут, здоров’я тощо, тобто газета інформативна. Проте через прагнення догодити невибагливим смакам газетарі “по-українськи” перегинають палицю настільки, що вже відштовхнули чимало читачів. Принаймні, знаю таких з десятирок.

Головна причина відмови — за-

силля суржику на сторінках газети. Чим керуються автори, коли цитують своїх персонажів дослівно? Можливо, прагнуть якомога точніше віддзеркалити життєві реалії? Але ж чому тоді мовлення російськомовних персонажів не спотворене ні в оригіналі, ні в перекладі українською? Тож складається враження, що російськомовні набагато культурніші, ніж ті, хто послуговується українською. Вони постають перед читачем як люди другого сорту. Можна заперечити: такі реалії. Одне із завдань журналіста й полягає в тому, щоб не потурати невибагливим смакам, а навпаки — виховувати читача.

Не ставив собі за мету аналізувати тематичне спрямування газети. Просто хотів звернути увагу на те, що назва не відповідає змісту. Не можу називати її українською, попри всі прагнення тих, хто там працює. Якщо за основу такої журналістики взято примітив і суржик, то чи сприятиме це утвердженню державності української мови, вихованню високих смаків у читачів? І чи залишиться українською “Газета по-українськи”? Якщо журналісти цього хочуть, вони мали б відмовитися від суржику і, подаючи фактичний матеріал, хоч би яким він був цікавим, додати хоч трохи аналітики. І, зрозуміло, має відповідати правопису. А поки що припиняю купувати це видання — не хочу постійно спотикатися під час читання. А повернуся до “Газети по-українськи” тоді, коли вона справді стане українською.

МОВА СОЛОВ’ІНА У ДАІШНМУ ВИКОНАННІ

Володимир СЕДОВ,
депутат Ананівської районної ради, член Національної спілки журналістів України,
м. Ананів Одеської області

Чи можна в офіційному документі в реченні з 16 слів зробити помилки в десяти? Неможливо, скажете ви, бо за законом, кожен державний посадовець повинен володіти державною мовою. Цього не скажеш про працівників Державтоінспекції Одеської області.

Нещодавно мені до рук потрапив документ, що просто приголомшив відвертістю та безпосередністю. Вєрка Сердючка — професор-лінгвіст порівняно з працівником правоохоронних органів, який склав цей “документ”.

Тож в Одеській області працівник ДАІ зупинив автомобіль з тієї причини, що не було пройдено техогляд. Виявилось, автомобіль

придбано кілька днів тому, і власник не встиг зробити цієї передбаченої чинним законодавством процедури. Він сплатив відповідний штраф, у водія вилучили документи на машину і права, а сам автомобіль відвезли до міста Котовська Одеської області на штрафмайданчик. Потім з’ясували ще якісь, не відомі господареві машини, обставини. Відтоді нещасний автовласник не може забрати ні автомашини, ні прав, так само, як і отримати будь-яку відповідь від працівників ДАІ.

У “Протоколі огляду затриманого транспорту” без дати працівник Котовського ВДАІ написав: “Пошкодження: *Тріщина на лобовому склі, разбїт правий повторитель поворота заднього крила і правая передняя дверь імеюца діформация*”.

Сдал: *ІДПСВДАІ с-нт....., Протокол составил...*

Мовний покруч російської й української надає неповторності Котовському ДАІ Одеської області. Куди там “тупим” задорновським американцям до українського даїшика!..

ПЕРЕДАЄМО СЛОВО, ЯК ВОГНИК У ЛАМПАДІ

Лариса КОПАНЬ

80 років тому в Харкові за підписом наркома освіти УСРР Миколи Скрипника був запроваджений перший загальноукраїнський правопис, названий пізніше “скрипниківським”. За його нормами український мовознавець і лексикограф Григорій Голоскевич уклав “Правописний словник”. Недовго проісну-

Григорій Голоскевич

вав той Словник, недовго прожив і його автор — у серпні 1929 року Григорій Голоскевич був засуджений до 5 років ув’язнення і за нез’ясованих обставин загинув у тюрмі, а його Словник вилучили зі шкільних і громадських книгозбірень.

Рятуючись від переслідувань та Голодомору, українство розбрідалося по світах, зберігаючи, однак, рідне слово та пам’ять про батьківську землю. У діаспорі з’являються недільні школи для дітей, організуються бібліотеки. Розвиток національної культури, призупинений на теренах України, набуває різних форм у багатьох країнах світу, де купно осіли українці, й потреба в Словнику, який сприяв би не стільки усталенню, а швидше збереженню мовних норм, стає природною. Заборонений в Радянській Ук-

до Києва, відвідують сина правозахисника Володимира Олексійовича Тихого, потім покладають вінки до могил Олекси Тихого та Василя Стуса на Байковому кладовищі від земляків з Донеччини.

Цього року конкурс відбувався на базі Новодмитрівського ліцею на хуторі Іжевка, на батьківщині правозахисника. Там збереглася хатина, де він народився.

Ліцей за участю місцевої адміністрації Новодмитрівки узяв під свою опіку цю хату, територію впорядкували, і нині з адміністрацією району розв’язують питання про відкриття там меморіального музею. Кілька місяців тому ухвалили рішення встановити пам’ятний хрест на честь Олекси Тихого.

Районному товариству Олекси Тихого допомагає місцева незалежна преса — “Провінція” в Костянтинівці, газета Дружківки.

У цій роботі активну участь беруть школярі. На думку Ігоря Бредихіна, вони більш патріотично налаштовані, ніж дорослі. Серед дітей проблеми української мови немає, вони охоче нею спілкуються. Та й загалом мовним питанням спекують політики у власних інтересах.

раїні, Словник Г. Голоскевича витримує дванадцять перевидань, з них 8—11 видання виходять у діаспорі. І лише 1994 року ця мовознавча перлина нарешті з’являється в Україні (львівське видання).

Придбати книжку було майже неможливо. Тож 2006 року Університетське видавництво “Пульсари” наважується на тринадцяте видання Словника. На той час “Енциклопедія Сучасної України” вже підготувала до чергового тому відповідку про реабілітованого науковця, і завдяки пошуковим зусиллям М. Железняка користувачі Словника вперше побачили фото Г. Голоскевича, дізналися про рік його народження з власноруч заповненої трудової анкети, віднайдені в архівах. Це видання Словника, представлене на книжковій виставці у Києві, привернуло увагу генерального секретаря Союзу Українців у Великій Британії (СУБ) Федора Курляка, який побував на книжковому святі. Свого часу СУБ теж видав у Лондоні Словник Голоскевича. Та віддавши Україну й побачивши, як тяжко долає зросійщена держава мовну проблему, генеральний секретар СУБУ вирішив частину накладу передати нащадкам Голоскевича, повернути “кесареві кесарево”.

Дошової днини розвантажували ми книжки з Лондона. І думалося, як дивно складається доля нашого народу: розчавлені, принижені, гнані, в далеких світах, на чужині наші діди-прадіди намагалися зберегти рідне слово, щоб передати як найбільшу цінність дітям та онукам. Нині, уже й не зовсім “українські українці” повертають батьківщині “вогники в лампадах”, сподіваючись роздмухати, підтримати родинне вогнище нації, щоб жила її культура, розвивалася мова тут, на споконвічних українських землях. Так має бути. І так буде.

Маленький крок до цього Університетське видавництво “Пульсари” разом з англійськими українцями робить сьогодні, передавши Лізі українських меценатів “Правописний словник” Г. Голоскевича, що його вручатимуть переможцям мовних конкурсів. Є надія, що одержать його і харків’яни...

ЯКИМИ МАЮТЬ БУТИ ПАМ'ЯТНИКИ

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Владоможці, від волі яких залежить місце і реалізація проектів розміщення українських пам'ятників, не завжди знають, навіщо все це. Якщо пам'ятник Тарасові Шевченку чи Іванові Франкові — то краще десь у парковій зоні, якнайдалі від центру, хоч не дуже далеко, бо деякі вперті українці почнуть дорікати в непатріотичності.

Для міських чиновників проблема місця встановлення пам'ятника завжди розв'язується шляхом політичного компромісу з максимальним урахуванням власної позиції. У перекладі звичною мовою — щоб фігура національного героя була в місті, але не кидала на мератинь звинувачення в українському націоналізмі й неповаги до місцевого бізнесового кола. Це загальноукраїнська чиновницька позиція. Якщо на чиновницькій посаді навіть найщиріший українець, йому нагадують про мистецтво компромісів, і результат буде той самий.

Система урівнює всіх чиновників, яким пам'ятники Шевченкові чи Франкові потрібні лише для ритуального покладання квітів у визначені календарем дні. Тому віднедавна не хочеться йти серед організованої колони і слухати наперед визначені протоколом і списком промови. Демонстративно покладати квіти щодня теж не маю наміру, це зайве. Не зайве на щоденному звичному шляху серед метушні й клопотів великого міста натрапити оком на знайому фігуру з каменю і згадати: “Я українець, хоч доволі черствий і нетвердий, але треба триматись на своєму!”

Для українців слово “пам'ят-

ник” походить від слова “пам'ять”. Пам'ятники національним авторитетам мають єдине призначення: щодня нагадувати якомога більшої кількості українців про те, що вони українці. Монументи не потрібні на околицях, в парках, де їх “вшановуватиме” влада і “маси” на свята.

Не знаю чому, але близькому мені Івано-Франківську не щастить із новими пам'ятниками. Принаймні з пам'ятником Іванові Франку вийшов курйоз. Ви можете пройти повз скульптурну композицію й не побачити постаті Великого Каме-няра. З розміщенням усе гаразд — біля драмтеатру, в центрі міста.

Пам'ятник Степану Бандері в Івано-Франківську

Вочевидь, сам проект зроблено лише для втілення амбітної ідеї скульптора — про призначення монумента ніхто не подумав. Фігура Франка майже не виокремлюється серед багатьох вищих неестетичних хвилястих скель обабіч. Ідеш вулицею Незалежності — і не зупиняється око на постаті Великого Українця. Тому й не виконує національної функції пам'ятник, дарма що місто названо на честь Франка.

Чиновники зробили добру справу, скульптор творчо самореалізувався, але забуто про щоденне і вічне призначення монумента для звичайного українця.

З пам'ятником Степанові Бандері вийшло так само. Місце трохи далі від центру, але в густозаселеному, перспективному районі, де перехрещуються стежки багатьох городян і яке не оминають гості. Саме до ювілею всі основні роботи завершили й урочисто відкрили “скульптурну композицію”. Скульптор може пишатися власним оригінальним проектом — “Степан Бандера на тлі стилізованого символічного хреста”. Знову “композиція” і знову фігура набагато менша від громади тла. Тому не зупиняється око заклопотаного українця на постаті Бандери, не пробуджується бажання щось вдіяти з цим нерадісним світом, щоб став він на день ближчим до ідеалу багатой української України.

Саме Бандера повинен нагадувати, що крім великих слів великої сили, повинна ще бути й національна дія. Але фігура Великого Націоналіста губиться серед громади скульптурної композиції, і людське око не спиняється, не пробуджує на підсвідомому рівні потрібного саме зараз карбу національної пам'яті. Той самий наслідок, що із пам'ятником Іванові Франкові...

Третя біда центру Прикарпаття — воно чи не єдине місто, яке досі не має гідного пам'ятника Тарасові Шевченку. Є невелике погруддя, розташоване в міському парку.

Пам'ятник Адамові Міцкевичу у Львові

Про тривалі суперечки щодо проекту та місця його втілення можна написати окремий роман.

Я не скульптор, але хотів би бачити передовсім ПОСТАТІ і НАГДУВАННЯ. Нам зараз саме це потрібно. Кинути оком на виразну постать Шевченка і серед щоденних клопотів згадати: “Я Українець, треба бути кращим, бо нічого не змінилося саме!” Неподалік центру, на невеликій площі, встановлено класичний пам'ятник Адаму Міцкевичу. Чому б не встановити виразний, без відволікаючих деталей монумент Великому Пророкові й Генієві, яким є для українців Шевченко?

Може, Бог почув побажання жителів Івано-Франківська, адже недавно місто одержало подарунок від родини всесвітньої слави скульптора Молодожанина — скульптуру молодого Тараса Шевченка. Вона невисока, приблизно як пам'ятник Адамові Міцкевичу. Місцева влада погодилася встановити пам'ятник у міському парку, мовляв, для центру міста він зама-

лий. Інтелігенція готова сперечатися з мером Віктором Анушкевичусом щодо остаточного місця встановлення пам'ятника, наполягаючи на варіанті — центр, Вічевий Майдан. Передбачають тривалу дискусію, хоч контраргументи чиновницької ради не витримують критики. За такою логікою, близький за розмірами пам'ятник Міцкевичу теж мав би бути в міському парку, але за правління поляків, чомусь перемогла ідея народної функції монумента Великому Полякові.

Чому в Україні з дивною закономірністю складається так, що увічнення національного героя чи генія не завжди відбувається в потрібному місці й не завжди виконано так, щоб притягати зір і мимохіть хвилювати душу заклопотаного життям українця? А треба українця турбувати, мусить бути щось таке, як у легенді про Тіля Уленшпігеля. Погляд на виразний монумент Шевченка в людному місці повинен будити те саме відчуття, що й попіл Клааса на грудях Тіля.

НАШОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ!

Леонід КЛИМЧУК,
голова Коростенського
об'єднання ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка,
Житомирська обл.

З ініціативи Президента України Віктора Ющенка у грудні 2007 року було започатковано спільний Всеукраїнський проект влади і бізнесу “Зігрій любов'ю дитину” з пріоритетним завданням — поліпшити житлові умови багатодітних родин. Для цього кількамільйонний гривневий благодійний фонд було створено і на Житомирщині. Тоді на кошти фонду придбали просторі будинки та побутову техніку для багатодітних родин у селах Мединівка і Горщик.

Реалізація проекту триває і цього року. Так, нещодавно суттєво було поліпшено житлові умови ще двом багатодітним родинам у селі Горщик: добротний будинок з окремою кухнею та господарськими будівлями за 265 тисяч гривень передали в довічне користування сім'ї Олександра Михайловича Ходаківського і його дружини Діни Михайлівни, які виховують шестеро синів і п'ятеро дочок.

Цього самого дня справила новосілля ще одна горщиківська сім'я Ярошенків — Микола Юхимович й Олена Михайлівна, які виховують дванадцять дітей, троє з них уже навчаються у вищих навчальних закладах, а семеро — у місцевій школі. Ця родина поліпшила свої житлові умови, завершивши за на-

сяч гривень добудову поруч з уже існуючим будинком.

В урочистих церемоніях передання багатодітним родинам будинків, меблів, побутової техніки взяли участь голова Житомирської обласної державної адміністрації Юрій Забела, керівник обласного благодійного фонду “Зігрій любов'ю дитину” Ольга Сердюкова, голова Коростенської районної державної адміністрації Сергій Костюченко, заступник голови Коростенської районної ради Василь Клименко.

Активну участь у реалізації цих заходів взяла і голова Горщиківської сільської ради Надія Дідківська. Вона наголосила, що в їхньому селі нині проживає сорок одна багатодітна родина, у місцевій середній школі навчається 339 учнів, 74 малюки відвідують дитячий садочок. Прибутки бюджету сільради, які торік склали 1,4 мільйона гривень, дають змогу більше дбати про людей.

Навіть і на постчорнобильському Поліссі село нині живе і розвивається, тож українському роду не буде переводу!

Родина Ярошенків з гостями

Родина Ходаківських з гостями

МОЗАЇКИ ВАЛЕНТИНА СОБЧУКА

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ,
м. Ірпінь Київської обл.

Журналіст Валентин Собчук з Ірпеня на Київщині має у творчому доробку кілька книжок поезії й прози. Він — лауреат літературної премії Антоновичів. Нещодавно вийшла друком нова збірка В. Собчука “І сміх, і гріх”.

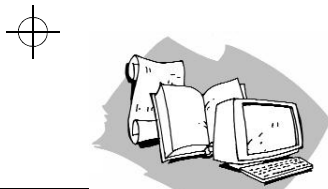
Старше покоління, читаючи невеличку повість “Рота № 9”, пригадує власну службу в Радянській армії.

Валентин Собчук розуміє, що в армії панували ті самі закони, що й у всьому радянському суспільстві, їх і успадкувала сучасна Україна. Він пише: “Вадимові надовго запам'яталися слова, які почув в електричці “Москва—Рязань”: “Наша страна — большая казарма...” І йому не раз доведеться в цьому переконатися.

Контрастує з радянським суспільством побачене героєм повісті солдатом Вадимом Задорожним життя в Чехії.

Валентин Собчук вбачає суспільний ідеал у Європі. Він пише про вітчизняних чиновників: “І гасують вони на дорогах “Хаммерах”, що на озброєнні американського війська, і якби продавалися танки — вони б возили свою гординю й на них. А ось у Європі ґрунту для гордині менше, бо злодіїв там не люблять, і можна побачити, як чиновники їздять на роботу велосипедами — ощадливі, тому й країни багаті”.

В. Собчук уміє вихопити з потоку життя випадок і зробити з нього літературний твір. Новели, усмішки й фейлетони збірки “І сміх, і гріх” утворюють сатирично-гумористичну й водночас ліричну мозаїку нашого нелегкого сьогодення.

Олексій Лазько вручає нагороди, м. Дніпропетровськ

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ, виконавчий директор Ліги українських меценатів, співголова координаційної ради Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика

Коли вже дев'ять конкурсів позаду, то потроху забуваються початки, особливо ж подробиці того, як народжувалася ідея мовного марафону, хто був за неї, хто проти, а також те, як непросто йшла вона в маси.

Журналісти неоднораз писали, що ініціатором такого турніру став Петро Яцик, який після одного з приїздів до Києва зауважив, як мало української мови на вулицях столиці України. Він запропонував розгорнути масштабний національний проект, який і вилився в Міжнародний конкурс з української мови.

Яцик поставив перед виконавчим директором своєї Освітньої фундації Марком Стехом та мною “домашнє завдання”: розробити принципові засади, сценарій, а також умови заохочення переможців і призерів конкурсу. Потім усе це було запропоновано керівництву Міністерства освіти і науки України, яке очолював тоді Василь Кремень. Після недовгих дискусій восени 2000 року було розпочато перший конкурс (він мав тоді назву “юних знавців української мови”). Тодішній перший заступник міністра освіти й науки академік Ярослав Яцків наполіг: нехай мовний турнір буде міжнародним — запросимо до участі в ньому світову українську діаспору. Дехто іронізував: мовляв, гігантomanія в організаторів конкурсу. Однак час показав, що то була дуже важлива ідея — в кожному нашому турнірі, окрім школярів і студентів України, беруть участь представники понад двох десятків країн (серед них Китай, Фінляндія, Швеція).

Урочисте закриття першого конкурсу з врученням його найпрестижніших нагород відбувалося в травні 2001 року в Національній філармонії ім. М. Лисенка. Такого високого представництва влади, як тоді, не було на жодному конкурсному заході. Переможців вітали і нагороджував Президент Леонід Кучма, який прийшов до філармонії в супроводі віце-прем'єр-міністра Миколи Жулинського, кількох міністрів та мера столиці Олександра Омельченка.

Після того на всі наші запрошення очільники держави відбувалися офіційними привітаннями учасників та організаторів конкурсу. І це підтверджує, що мовна тема серед наших владців, на жаль, не належить до тем справді важливих. Набагато актуальніша вона поміж учительства, яке відразу ж узяло до серця тему патріотичного турніру. Він і тримається саме на ентузіазмі вчителів. Жодні міністри чи меценати не змогли б так швидко популяризувати ідею конкурсу, якби вона не була дорогою для національно налаштованих педагогів.

СУМА КОЛЕКТИВНИХ ЗУСИЛЬ

14 травня 2009 року фінішує IX Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика. Утвердившись у суспільстві як подія неабиякої ваги, конкурс, однак, має і недоброзичливців.

ням іншими мовами. Ми надто пізно це з'ясували — вже після того, як турнір завершився.

Симптоматично й те, що на організаторів конкурсу тоді накинулося Українське телебачення. Подаючи інформацію про відкриття мовного марафону в Криму, телебачення (програма УТН) оприлюднило якусь неймовірну нісенітницю. А як підсумок там прозвучало: треба, мовляв, любити українську мову без грошей, а меценати, виплачуючи премії, морально розбещують дітей.

Ясна річ, мову треба любити й без грошей, ніхто цього не заперечує. Але ж у кожному змаганні є приз. У нас цей приз — грошова винагорода. І нічого гріховного чи аморального в цьому немає. Ось так написали ми в колективному листі на адресу керівництва телекомпанії, яке відразу вступило з нами в епістолярну війну. Вдумаймося в усю абсурдність цієї ситуації. Громадськість України й діаспори разом із Міністерством освіти і науки проводить популярний турнір, мета якого — підняти соціальний престиж державної мови, а державне телебачення категорично виступає проти нього. Це справді може бути тільки в нас. І, до речі,

тільки при помаранчевій владі, яка позиціонувала себе як однозначно національну, патріотичну. Чи ж треба після такого дивуватися мовній ситуації в Україні й ставленню влади різних рівнів до державної мови в Українській державі?!

Можна назвати ще не один такий сюжет в історії наших дев'яти конкурсів. Але їхня кількість зменшується з кожним новим турніром. Одних організаторів конкурсу привчили до того, що він відбувається “за будь-якої погоди” — хоч би хто що проти нього казав чи робив. Других переконали: патріотичний мовний турнір справді важливий для національного будівництва. Третіх, які називали меценатів марнотратниками (мовляв, краще б віддали ті гроші під наші проекти!) розчарували: не віддамо, бо вважаємо свій дуже важливим, — і вони нарешті заспокоїлися, припинивши дискусії про раціональність таких заходів.

Торік у пресі було чимало захоплених слів з приводу трьох указів Президента й постанови Кабінету Міністрів, які узаконювали фінансування конкурсу ще й коштом держбюджету. Але те захоплення передчасне. Дев'ятий мовний турнір добіг фіналу, а держава не дала

жодної гривні з обіцяного. Лише Міністерство культури і туризму зарезервувало під свою фінансову відповідальність залу Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка для нагородження переможців і призерів.

Дев'ятий конкурс, як і попередні, коштував чимало. І це були гроші меценатів, поміж яких головний — АТ “Фармацевтична фірма “Дарниця”, де генеральним директором — президент Ліги українських меценатів Володимир Загорію. Ось уже котрий мовний турнір відбувається передовсім завдяки йому. Після того, як донька Петра Яцика Надія Яцик, що очолює Освітню фундацію імені свого батька, зняла з себе будь-яку відповідальність за долю конкурсу, з'явилася загроза, що він припинить існувати. І тільки завдяки Загорієві мовний турнір не зник, а ще більше утвердився.

Вірю: колись неодмінно буде написано історію нашого турніру. І в ній віддадуть належне сотням людей — освітянам, меценатам, письменникам, журналістам, чийми зусиллями тримається цей масовий мовний марафон. І цим ще раз буде підкреслено головну складову його успіху. Вона саме в цьому — в сумі колективних зусиль.

М. Слабошпицький і М. Ватуляк із переможцями

Олександр БАКУМЕНКО

Хороша книжка стає недорогим подарунком. Щороку на церемоніях нагородження переможців Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика одержують бібліотечки цікавих книжок, які побачили світ у багатьох видавництвах України. І хоч би що стверджували у засобах масової інформації про занепад українського книговидавництва, недостатнє розповсюдження української книжки, вона живе і житиме й у наш економічно нестабільний бурхливий час розвитку новітніх комп'ютерних технологій, створення широкої мережі електронних бібліотек.

Нині важко уявити, скільки книжок за дев'ять конкурсів отримали переможці та призери в Україні та за її межами у дарунок від українських видавців, яких варто вважати головними меценатами конкурсу. Десятки тисяч примірників за десятиліття від видавництв “Ярославів Вал”, “Педаго-

КНИЖКА — ГОЛОВНА ДІЙОВА ОСОБА

гічна преса”, “Просвіта”, “Махаон—Україна”, “Академія”, “Обереги”, “Видавничий Дім “Кієво-Могилянська Академія”, “Знання”, “БАК”, “Пульсари”, “Перун”, “Наукова думка”, “Казка”, “Абрис”, “Книжкові джерела”, “Смолоскип”, “Вища школа” та інших — свідчення того.

І не тільки видавництва щедро відгукуються на прохання організаторів конкурсу подарувати книжки юним знавцям рідної мови. Долучаються і благодійні фонди, окремі видавці й письменники, які з радістю дарують свої книжки дітям. Ось активні книжкові меценати IX Міжнародного конкурсу: Президентський фонд Леоніда Кучми “Україна” (очільниця Тетяна Мельник); благодійна організація “Інститут стратегічних оцінок” (професор Павло Гайдучкий); ТОВ “Видавничий Дім “Кієво-Могилянська Академія” (Віра Соловйова); ТОВ ВП “Ярославів Вал”

(Михайло Слабошпицький); ТОВ “Вікар” (Роман Чайка); ТОВ ВЦ “Академія” (Василь Теремко); Видавничий центр “Просвіта” (Василь Клічак); “Пульсари” (Лариса Копань); “Махаон—Україна” (Олег Погребний); видавництво товариства “Знання” (Володимир Карасьов); “Український письменник” (Юрій Буряк); Святослав Караванський і львівське видавництво “БАК”; Фундація імені Івана Багряного (представник у Києві Олександр Шугай); вдова видатного українського письменника Дмитра Білоуса Олена Тимофіївна Білоус та багато інших небайдужих до української книжки людей, які розуміють, як важливо дарувати українські книжки. Не можна не усвідомлювати істини, що кращої пропаганди для української книжки, для її поширення в усіх кутках нашої країни немає. Отож, книжка стає головною дійовою особою конкурсу.

З БІОГРАФІЇ ДЕВ'ЯТОГО

Кількість учасників Дев'ятого конкурсу — вже традиційно понад п'ять мільйонів. Серед них — школярі, учні професійно-технічних училищ, технікумів, коледжів, студенти вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації й різних міністерств України, ліцеїсти, курсанти середніх і вищих військових навчальних закладів, а також молодь української діаспори.

Переможцями обласного етапу мовного турніру стали майже 1000 знавців рідної мови, а найкращі з них вибороли почесні звання переможців у загальнонаціональному етапі. Тож 27 школярів (I, II, III місця — 3—11 класи, представлено всі області України), п'ятеро студентів (I, II, III місця за 5 рівнями акредитації), троє учнів профтехосвіти (I, II, III місця), восьмеро ліцеїстів і курсантів військових навчальних закладів (I, II і III місця) — нагороджують в день закриття конкурсу на сцені Національного академічного драматичного театру ім. Івана Франка.

Конкурс здебільшого профінансувало ЗАТ “Фармацевтична фірма “Дарниця”. Серед жертвodawців мовного марафону також АТ “Ексімед” (генеральний директор О. Огороднійчук, м. Київ), АБ “Експрес-Банк” (голова правління О. Чулицька), Благодійна організація “Президентський фонд Леоніда Кучми “Україна”, М. Косів, Наталя Осмак, Ірина та Ігор Калинці, газета “Ваше здоров'я” (головний редактор М. Берник) — з України; Крайові Управи ветеранів Української дивізії “Галичина” (США, Канада, Австралія), Союз Українок Австралії (голова Х. Сивенька-Бейлі), Фундація українознавчих студій, Леся Ткач — з Австралії; Марія Фішер-Слиж, С. Ключник, А. Коморовський, В. Мойсяк, Р. Колісник, Л. Ліщина з Канади; Фундація ім. Івана Багряного, Ольга та Юрій Татарки — зі США.

Прес-служба Ліги українських меценатів

ПІДҐРУНТЯ УСПІХУ — ТЕРПІННЯ Й ПРАЦЯ

Головну роль у формуванні особистості відіграє, безперечно, родина. Саме в сім'ї формується світогляд, уподобання, ставлення до навколишнього світу. Виховати особистість гармонійну, самодостатню може співпраця школи і родини. Саме такий ідеальний приклад — один із переможців IV етапу IX Міжнародного конкурсу імені Петра Яценка — учень 6 класу Здолбунівської гімназії Рівненської області Петро ПРИХОДЬКО.

Олена ШУЛЬГА

Петрова вчителька — Раїса Шевцова, керівник районного методоб'єднання вчителів української мови. Її вихованці вже ставали переможцями III й IV етапів конкурсу.

Петрик — дитина незвичайна. Він росте у просвітянській родині, де всі мають вищу філологічну освіту. Бабуся Наталя Савчук, вчителька української мови Здолбунівської школи № 3, змалку брала його з собою на різні просвітянські заходи. “Бувало, зовсім маленьким, згадає Наталя Петрівна, нудився, міг заснути на Шевченківському вечорі. Ми з ним побували у Каневі — на Чернечій горі, вклонилися пам'яті Тараса Шевченка, у Львові на могилі Івана Франка, у Новограді-Волинському в музеї Лесі Українки. Умисне українство ми в дитині не виховували — з ким спілкуємося самі, з тим знайомимо і його. Тут важить оточення”.

Допитливий, комунікабельний, ерудований, Петрик знайомий з усіма рівненськими письменниками, громадськими діячами краю — адже з ними спілкується бабуся. Мама Оксана Приходько — викладач української й зарубіжної літератури Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету, кандидат філологічних наук, доцент. Тітка Оксана Захарченко — відома в краї письменниця. Тож готували Петра до конкурсу гуртом.

Переможцем Петрик став не одразу. Брав участь у конкурсі, ще навчаючись у 4 і 5 класах. Тоді виборов відповідно третє й друге місце на обласному етапі. Але саме на попередніх конкурсах набув досвіду для змагання. У нього є вишкіл. Крім рідних, любов і шану до рідної мови йому прищепила вчителька початкових класів Наталя Кротюк. А цього року учень удосконалював знання, здобуті раніше: систематично працював — і в школі, і вдома. Завдяки бабусі добре знає український фольклор, з дідусем грає в гру — закінчи прислів'я чи приказку. Читає українську класику й сучасну літературу: дуже добре знає Шевченкові твори, любить Довженка, на Львівському книжковому форумі спілкувався з Марією Матіос.

Бабуся Наталя Петрівна розповідає, що Петрик допомагає їй перевіряти диктанти її учнів, бо йому притаманні вроджена грамотність,

уважність і логіка. “А граматичний вишкіл хлопця — завдяки вчительці Раїсі Шевцовій. Петрик і мене може виправити, коли помиляюся.

Звичайно, чотири етапи конкурсу — дитині важко. До підготовки до IV етапу залучили всіх — працювали і вчителі, й родина, Петрик списав кілька зошитів. Щовечора суфікси й префікси — не просто хлопцеві його віку. Але він обов'язковий, розуміє, що не може осоромитися, підвести свою школу, район, область, не виправдати сподівань близьких. Тож до конкурсу був готовий. Твір у Петра вийшов трохи химерний, але для його віку цікавий.

Коли дізналася, що Петрик виграв, я була невимовно щаслива, адже вклала в підготовку багато часу й сил, сподівалася на його знання й вміння. Усе, про що я мріяла, здійснилося в моєму онукові”.

Із першого класу Петро відмінник у гімназії. Добре знає історію, зарубіжну літературу, англійську мову. Трохи важче дається йому математика, але хлопець старанний і виконує всі настанови вчителів.

Проте не слід думати, що всі сили хлопець віддає навчанню. Спілкується з однолітками, танцює в ансамблі “Полісянка”. Життя його насичене цікавими подіями, зустрічами. Тож нудувати ніколи.

Тепер Петро Приходько вже готується до наступного, X конкурсу. У класі, він, безперечно, переможе. Але вже на районному етапі в нього є конкуренція — учениця з Мізоча на Здолбунівщині. Вона — особистість творча, тому й стимулює хлопця працювати над собою.

Щиро вітаємо переможця IX Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яценка і всіх, хто доклав зусиль до цієї перемоги. Успіхів тобі, Петре, в навчанні й натхнення. Хай таланити!

ВІДЗНАКИ ОРГАНІЗАТОРАМ КОНКУРСУ

Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет вважає Міжнародний конкурс з української мови імені П. Яценка важливою подією не лише в житті України, а й усього світового українства, оскільки такі події знаменують і провіщають благовісні переміни. Національне відродження, за словами Владики, супроводжує наше життя, і цей конкурс один із перших справді авторитетних тому підтверджень.

Тож Українська Православна Церква активно підтримує Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яценка за широкомасштабну діяльність у сфері національної культури, за сприяння розвитку високої духовності та успадкування славних національних традицій серед учнівської молоді.

Рішенням Його Святості Святійшого Патріарха Київського та всієї Руси-України Філарета за самовіддану діяльність у сфері національної культури, сприяння освітньо-патріотичним проектам для дітей та молоді, зокрема інформаційну підтримку Міжнародного кон-

курсу з української мови ім. П. Яценка, наймасовішого в Україні мовно-патріотичного турніру для школярів та студентської молоді, спрямованого на піднесення престижу української мови серед підростаючого покоління, виховання почуття національного патріотизму та великий особистий внесок у відродження духовності в Україні, нагородити:

1. Орденом Христа Спасителя Української Православної Церкви Київського Патріархату:

а) голову наглядової ради Міжнародного конкурсу ім. П. Яценка, секретаря НСПУ Віктора Федоровича Баранова;

б) головного редактора Чернігівської обласної молодіжної газети “Гарт”, письменника і журналіста Дмитра Йосиповича Іванова;

в) директора видавництва “Педагогічна преса”, головного редактора газети “Освіта України”, члена-кореспондента АПН України, доктора філологічних наук Юрія Борисовича Кузнецова;

г) заступника директора видавництва “Педагогічна преса”, зас-

тупника головного редактора газети “Освіта України”, головного редактора газети “Сільська школа” Марію Михайлівну Корюненко.

2. Орденом Святого Миколи Чудотворця УПЦ КП:

а) головного редактора української редакції Всесвітньої служби радіомовлення України Миколу Григоровича Мариненка;

б) заступника директора Дирекції мистецьких програм Національної радіокомпанії України Світлану Анатоліївну Короненко;

в) генерального директора АТ “Ексімед”, мецената конкурсу Олександра Степановича Огороднійчука;

г) заступника головного редактора дитячих освітніх програм Національної радіокомпанії України Ларису Ілліівну Тарасову.

3. Орденом Святої Велико-мучениці Варвари УПЦ КП:

а) завідувача відділу художніх програм радіо “Голос Києва” Київської державної телерадіокомпанії Валентину Іванівну Давиденко;

б) завідувача сектору гуманітарної освіти Інституту інновацій-

них технологій і змісту освіти Неонілу Іванівну Шинкарук;

в) в. о. директора Чернівецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидата філологічних наук Оксану Михайлівну Івасюк.

Прес-служба
Ліги україн-
ських меценатів

Фото на згадку, м. Чернівці, 2008 р.

Петро ПЕРЕБИЙНІС,
лауреат Національної премії
України імені Тараса Шевченка,
член наглядової ради конкурсу

Кожного каштанового травня, коли на сцену Франкового театру бентежливо злітають юні наші конкурсант, сиве серце квітує гордістю. Ось вони, вірні янголи-охоронці нашої матінки-мови! Вони перемогли відчай і зневіру всіх попередніх українських поколінь. І саме тому цей щебетливий тепловий день їхньої шани стає одним із найяскравіших свят у країні.

Ми наче й не помічаємо, що на наших очах неухильно утверджуються нові, визначальні для сучасної України суспільні явища. Історія дихає відлунням. Були в нас Тере-

СПАСИБІ ВАМ, ДІТИ, ЗА МОВУ, ЗА СЛОВО!

шенки, Симиренки, Чикаленки, які кривим родинним золотом прокладали і мостили долесажні шляхи української культури. І сьогодні на цих шляхах постаті патріотів-меценатів: Володимир Загорій, Олександр Слободян, Костянтин Темертей, Олександр Огороднійчук, Андрій Тавпаш, Марія Фішер-Слиж, Михайло Ватуляк, Іван Суслов, Михайло Гоян, Анатолій Перекупка... Більшість із них — представники нової генерації авторитетних підприємців материкової України, репрезентують вони Київ, Львів, Донбас.

Пригадуються мудрі слова Петра Яценка: “Ніхто з нас не сліпий; ми бачимо, як навколо нас люди слаб-

ші за нас нагромаджують матеріальні добра, щоб задовольняти лише свій власний егоїзм. Для нас цього не досить. Наша ідейність звела нас із усього світу, щоб спільно зробити щось доброго...” На противагу багатомільйонним структурам, які залишаються глухими до бід і болю України, Ліга меценатів служить високої ідеї українського відродження. Це її зусиллями відкриваються в областях бібліотеки, її коштом засновано премію імені Євгена Чикаленка, літературні премії імені Володимира Свідзинського, Олексі Гриника, Дмитра Нитченка, Віктора Близнеца, Бориса Нечерди.

На сучасному етапі Ліга українських меценатів — це могутня міжнародна фундація, до якої входять представники США, Канади, Польщі, України та інших країн світу. Це патріотичне об'єднання добродійників, яке спокійно і впевнено робить свою велику справу.

Тут хочеться з гіркотою запитати: а що ж держава? А де хоч би моральна підтримка, не кажучи вже про матеріальну? Невже це нормально явище, коли українські підприємці та меценати вкладають у розвиток нашої культури й освіти більше, ніж державні структури? І марно стукають у всі високі двері наші письменники, меценати духу

Михайло Слабошпицький і Віктор Баранов. Глухо за дверима держави...

Давно пора нашій владі повернутися лицем до українських меценатів. Для початку чому б, скажімо, не зустрітися із членами Ліги Президенту України? Чому б не об'єднати зусилля Ліги та Міністерства культури і туризму на магістральних напрямках культурного будівництва? Чому б, нарешті, не провести парламентські слухання з проблем сучасного меценатства?

А поки що — вони піднімаються на сцену життя. Трьохкласники і завтрашні випускники, елегантні, підтягнуті курсанти та богунівці-ліцеїсти. На них захоплено дивляться батьки і вчителі. Їх вітає молода Україна.

“Умів зі скарбів своєї душі видобувати такі іскри ентузіазму і радості, що захоплював і запалював наймолодших”.

ПОВЕРНЕННЯ ЧЕРЕЗ 140 РОКІВ

Завдяки мистецтвознавцю Тетяні Дугасвій, яка тривалий час була директором Чернівецького обласного художнього музею, а нині мешкає у Жешуві (Польща), встановлено ім'я автора твору, на якому зображений літній чоловік в одязі вірменського священнослужителя. Про історію атрибуції музейного твору, який завжди привертав увагу відвідувачів музею, дізнаємося від Тетяни ДУГАСВОЇ.

— Тетяно Ігорівно, як портрет потрапив до Художнього музею?

— Твір — із фондів Чернівецького краєзнавчого музею, знайомий відвідувачам як портрет невідомого чоловіка пензля невідомого художника. На початку 1990-х років під час підготовки постійної експозиції Чернівецького обласного художнього музею було виявлено напис у правому верхньому кутку полотна: “A.S.” та дату “1882”. Донедавна на етикетці експонованого у музеї твору справді не було імені автора, лише зазначено: “Художник A.S. Портрет архієпископа Мітульського. 1882. Полотно, олія”. Питання ідентифікації імені художника, який створив портрет, залишалось тривалий час відкритим.

— Як відомо, для встановлення імені автора твору є кілька способів. На чому зосередилися Ви?

— Одним із них було з'ясування деталей біографії портретованого — духовної особи у характерному одязі вірмено-католицького священника з церковними нагородами. Його піднесено репрезентативність передає сиве золото-вохристіх кольорів, які урочисто співвідносяться з глибоко синьою гамою одягу з червоними деталями та яскраво-червоним шовком орденських стрічок. Парадність портрета акцентовано офіційністю одягу і підкреслено увагою до нагород. Манера письма, увага до світло-тіньового моделювання об'ємів та переконливість портретної характеристики не залишали сумнівів, що автором твору був вправний маляр, який працював у традиціях європейського академічного малярства другої половини XIX століття.

У той час у Чернівцях значної популярності набув вірменський архієпископ Флоріан Мітульський (1810—1891), і саме під час його служіння було зведено й освячено величний храм Святих Апостолів Петра і Павла (архітектор Йозеф Главка). Архієпископ походив із польських вірмен зі Львова, його пам'ятають у Польщі як відомого польського діяча на Буковині. Портрет створено 1882 року, тобто тоді, коли настоятелю вірменської парафії виповнився 71 рік.

Мої подальші міркування щодо імені художника розвивалися у напрямі зв'язків Флоріана Мітульського зі Львовом. Тому природними були припущення, що автором портрета міг бути львівський художник, який добре знав Мітульського і, ймовірно, бував у Чернівцях. Тут стали у пригоді вже напрацьовані факти про творчість митців, які були пов'язані з Чернівцями. Дослідження я розпочала ще у роки роботи у Чернівецькому художньому музеї, а особливого розвитку воно набуло останніми двома роками вже тут, у Жешуві. Так пос-

Портрет архієпископа Ф. Мітульського. 1882 р.

тупово формувалася список, додавалися нові імена, розширювалася інформація про багатьох із них. До списку таких художників було внесено і прізвище учня чернівецької гімназії, який у майбутньому став художником і довгий час жив у Львові. Хлопчик походив із буковинської вірмено-польської родини, звали його Антоні Стефановіч.

— Що відіграло основну роль у визначенні авторства?

— В опрацюванні версії можливого авторства Антоні Стефановіча суттєвою обставиною була монограма “A.S.”. Перший аргумент на його користь був такий: художник Антоні Стефановіч і архієпископ Флоріан Мітульський — вихідці з польських вірмен. Обидва жили у Львові й у Чернівцях. Тому для мене важливим було простежити характер творчості А. Стефановіча та особливості його мистецької манери. Але скрізь про Стефановіча згадується як про вчителя малювання. Щоправда, відомо, що він був й серед митців, які брали участь у розписах плафона Львівського оперного театру, а також що першим учителем малювання славної української художниці Олени Кульчицької був саме інспектор середніх шкіл Стефановіч. До слова, після навчання у Стефановіча 1902 року Кульчицька вступила до приватної художньої школи Станіслава Качора-Батовського у Львові, автора розписів інтер'єрів Польського дому в Чернівцях. Цим і вичерпувалася інформація про живописця.

— Чим вдалося компенсувати брак інформації?

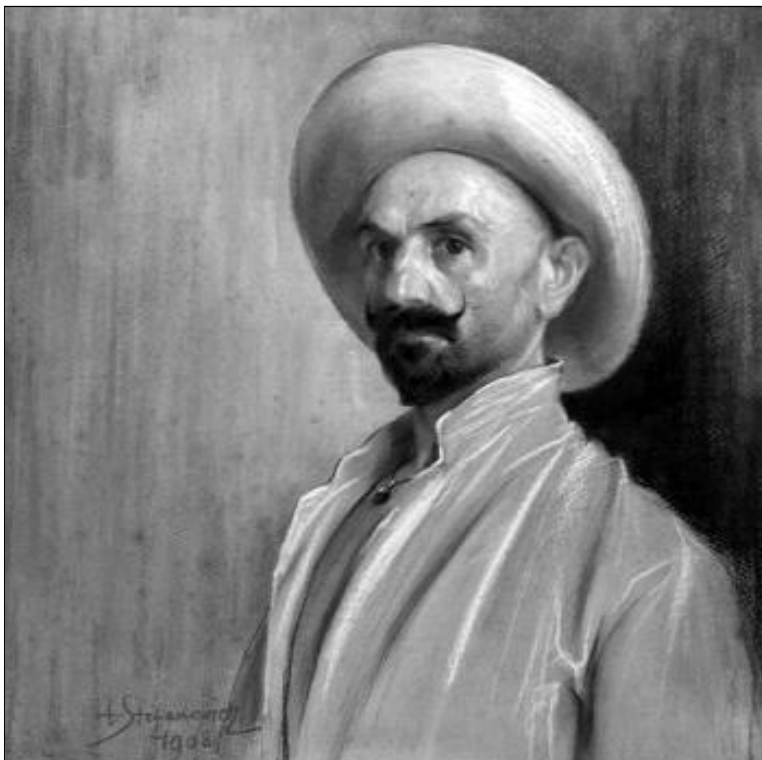
— Брак українськомовної літератури про митця, на щастя, було компенсовано відомостями, знайденими в електронних інформаційних джерелах. На одному з польських сайтів було розміщено мате-

ріал про славні постаті польських вірмен. Серед них і біографічні дані про польського маляра А. Стефановіча. Знайшла важливу інформацію про те, що його твори зберігаються у запасниках Львівської галереї мистецтв. Далі пошуки привели мене на сайт Вірменського культурного товариства у Кракові, на якому я прочитала Бюлетень товариства. В одному з його чисел за 2007 рік було розміщено статтю Кшиштофа Стефановіча “Життя і творчість Антоні Стефановіча”.

Потім вирішила ознайомитися з творами у фондах галереї у Львові, щоб простежити характер його творчості та мистецьку манеру, відшукати потрібне число Бюлетеня, прочитати опублікований матеріал про А. Стефановіча.

— Чи сприяли у Ваших пошуках поляки і тамтешні вірмени?

— Голова Вірменського культурного товариства у Польщі пообіцяв допомогти і невдовзі надіслав потрібний примірник Бюлетеня. А після звернення з листом до дослідника історії польських вірмен Анджея Богосевича у Жешуві пролунав дзвінок від самого автора статті з Кракова — Кшиштофа Стефановіча. Співкування з ним було цікаве і плідне. З'ясувалося, що Кшиштоф — правнук художника Антоні Стефановіча. Він зберігає пам'ять про польського митця. Кшиштоф люб'язно надав мені можливість ознайомитися з творами з його власної колекції. У нього виявилися і фотографії творів живописця, які є у запасниках Львівської галереї мистецтв. А також надав для роботи власну статтю про життєвий шлях

Автопортрет А. Стефановіча. 1908 р.

БІОГРАФІЧНА ДОВІДКА

Антоні Стефановіч, польський портретист, пейзажист і педагог, народився 1858 року на Буковині в селі Товтри Заставнівського району, у польсько-вірменській родині.

Закінчив гімназію у Чернівцях. Навчався в Академії мистецтв у Відні (1876—1879).

А. Стефановіч — автор портретів, релігійних композицій та пейзажів, викладав у Першій реальній школі у Львові, працював у Дрогобичі та Станіславі, обіймав посаду інспектора львівських шкіл, а згодом був інспектором шкіл міністерства освіти Австрії. Автор двох підручників з методичними розробками викладання рисунка у середніх і промислових школах, виданих у Львові в 1894 та 1898 роках. У педагогічній роботі приділяв значну увагу виявленню талановитих дітей, здібних до малювання. З 1900-х років Антоні Стефановіч був членом товариства “Молоде мистецтво” у Львові. Був учасником Осінньої виставки Товариства красних мистецтв у Львові 1925 року та Крайової виставки у Познані 1928 року. Помер художник 1929 року у Львові, похований на Личаківському цвинтарі.

1932 року було організовано велику посмертну виставку його творів і творів сина Каєтана Стефановіча у Львівському палаці мистецтв. У 1998 та 1999 роках твори Антоні Стефановіча експонували у Народному музеї в Кракові, а також у кількох польських містах на виставці “Автопортрет у польському малярстві”.

художника Антоні Стефановіча, в якій подано цікаві деталі про його дитинство, про вчительську діяльність і талант педагога. Зокрема, у своїй статті К. Стефановіч переповідає родинну історію про те, якими цікавими були дні, коли після закінчення гімназії у Чернівцях студент Віденської академії мистецтв А. Стефановіч приїздив додому і насолоджувався буковинською природою і незліченими піснями матері, в яких жила традиція батьківської садиби і побут місцевих мешканців. Під час вакацій “вечорами там збиралося багато молоді, яка проводила час у розмовах про мистецтво, медицину, право, музику і літературу”. Автор статті підкреслює, що “Антоні Стефановіч був обдарований непересічним малярським талантом, був людиною надзвичайно працюютою й активною. Навчався пейзажу, але понад усе приваблювало його портретне малярство. Належить до видатних майстрів у тій мистецькій галузі”. Зокрема, у січні 1930 року “Слово польське” написало: “Чесноти його таланту виявилися у портреті, який завжди вирізнявся точністю характеристик, належним

підходом і розумінням індивідуальності моделі, чудовим рисунком і шляхетним колоритом”. Водночас К. Стефановіч звертає в статті увагу на те, що А. Стефановіч після закінчення Академії мистецтв постав перед вибором професії: “Першою дорогою була мистецька діяльність вільного маляра. Другою, значно труднішою, — педагогічна праця. Вибір упав на ту другу”. А. Стефановіч із властивим йому завзяттям розпочав шлях на педагогічній ниві. Ось слова зі спогадів про маляра ксьондза Піотровіча: “Невибагливий, скромний аж до перебільшення, умів зі скарбів своєї душі видобувати такі іскри ентузіазму і радості, що захоплював і запалював наймолодших”.

— На які висновки наштовхнула Вас зібрана інформація?

— Зібрана інформація дала змогу дослідити характер підписів різних періодів творчості художника, зокрема до 1900 року та скласти біографічну довідку про митця. Вдалося з'ясувати, що до 1900-го А. Стефановіч підписував твори монограмою “A.S.” із характерним написанням літер. Наприклад, підпис А. Стефановіча на творі “Портрет дівчини-вірменки”, виконано 1883 року, ідентичний з підписом до портрета Ф. Мітульського, який експонується у нашому музеї. На ньому підпис проставлено також у правому верхньому кутку. Але не світлим кольором, як на портреті дівчини, а майже чорним на брудному тлі. Після 1900 року А. Стефановіч змінив підпис, і він був уже не у вигляді монограми, а розчерку “A. Stefanowicz”, як на автопортреті 1908 року. Отже, підпис майстра “A. S.” та порівняльні характеристики манери виконання музейного портрета Мітульського і портретів пензля Антоні Стефановіча, зображення яких надав пан Кшиштоф Стефановіч, переконливо свідчили на користь авторства Антоні Стефановіча.

Заслуги Антоні Стефановіча Польська держава відзначила орденом Залізної корони III ступеня (1911), медаллю та Почесним Хрестом для цивільних функціонерів, а також офіцерським Хрестом Ордена відродження Польщі.

Спілкувалася
Марія ВИШНЕВСЬКА

НЕЗАБУТНЯ ДОРОГА ДО БОРТЯТИНА

Храм, у якому правив батько Б. І. Антонича

Марія ЛЮДКЕВИЧ,
м. Львів
Фото Йосифа МАРУХНЯКА

Нещодавно відбулася цікава поїздка в село Бортятин Мостиського району на Львівщині, куди з 1925 до 1937 року до батьків приїжджав видатний поет ХХ століття Богдан Ігор Антонич. Через півроку відзначатимемо 100-річчя з дня його народження. Тож почесний голова комітету з відзначення ювілею, лауреат Шевченківської премії Роман Лубківський організував цю поїздку для львівської творчої інтелігенції, щоб на власні очі побачити, як готуються до цієї дати земляки та шанувальники творчості поета.

Бортятин — одне з найбільших сіл на Мостищині, налічує 560 дворів. У будиночку, де жили батьки Богдана Ігоря Антонича, планують створити музей-садибу майстра слова. Неподалік церква, в якій тривалий час був парохом отець Василь, батько поета. 2005 року завершено реконструкцію храму, і тепер він тішить серця парафіян та гостей села.

Ми оглянули приміщення, де має розміститися музей-садиба поета. Кошти ще не надійшли. Проте зроблено вже багато. Безплатно виготовлено проект музею, де має бути збережено все, як колись, навіть ті самі дерева, які лю-

бив Антонич — берези, клени. Планують, що музей-садиба буде філією Львівського музею релігії.

У клубі відбулася зустріч учнів і вчителів Бортятинської школи із митцями. Першим виступив Герой України поет Іван Драч. Він повідомив, що підготовлено указ про святкування 100-річчя з дня народження Б. І. Антонича. Чекаємо, що його підпише Президент України.

Іван Драч відзначив дивовижний модернізм поезії Антонича, її неймовірну таємничість і магнетизм. Можна уявити, як поет приїжджав у Бортятин до батьків і тішився красою полів і лісів, писав земні й водночас космічні вірші.

— Будьте гідні Антонича, — звернувся Іван Драч до молоді. — Відроджуючи пам’ять, ми відроджуємо свою душу.

Поет Роман Лубківський подарував майбутньому музеєві книжку Б. І. Антонича із дарчим написом Святославу Гординському 31 грудня 1934 року, а також книжки поета в перекладах македонською і польською мовами.

— Наша дорога до Бортятина була довгою, — сказав лауреат Шевченківської премії, поет, колишній політ’язень Ігор Калинець. — На початку 60-х років ми ознайомилися з творчістю Антонича, з його довоєнними виданнями. А 1964 року провели вечір пам’яті поета. Пізніше ми, шанувальники його творчості, вирішили розшукати могилу поета. Зібрали громаду, знайшли цвинтарні записи і за нумерацією могил вирахували, де саме мала бути його могила. Тоді встановили дерев’яний хрест, який потім замінили кам’яним, козацьким. Нині на могилі пам’ятник роботи скульптора Теодозії Бриж.

Постало питання: чому ніхто не подбав про могилу? А коли знайшли село, де жили батьки, то все зрозуміли. Батько помер 1947 року, тут була прикордонна зона і певні обмеження на виїзд. Мати

осліпла, і нею опікувалися добрі люди.

Сталося так, що зник перший знак на могилі, а налякана львівська інтелігенція до 1964 року мовчала і не подбала про пам’ятник.

1987-го, з нагоди 50-річчя смерті поета, ми зібралися на громадське віче і вирішили провести фестиваль поезії на честь Б. І. Антонича. Це дійство відбулося без згоди влади на площі біля пам’ятника С. Тудору, який свого часу тепло відгукувався про Антонича.

Цього року на підставі пряшівського видання пошукова група “Євшан-зілля” розшукала вулицю і дім у Львові, де проживав поет. Нині це Городецька, 50. За цим самим виданням було визначено місце проживання батьків Б. І. Антонича — село Бортятин.

1987 року поетеса Ірина Калинець разом із науковцем Валентином Стецюком приїхала до Бортятин. Вони зустрілися з людьми, які пам’ятали батьків і самого Антонича, зробили фотографії із землячкою поета Анною Войціцькою, яка знала багато пісень, що полюбилися поетові. Розшукали фото батька — отця Василя, сфотографували церкву і могили батьків. Ірина Калинець написала тоді статтю “Антонич теж із Бортятин”, що була надрукована в самвидавському альманасі “Євшан-зілля”, ч. 1 (1987).

На зустрічі у Бортятині виступили письменники Марія Якубовська, Василь Стефак, Богдан Залізняк, директор Львівського музею релігії Зоряна Білик, голова районної ради Антон Вербаускас та інші керівники району і представники делегації.

Біля могили батьків Антонича відбулася відправа.

...Ми з сумом покидали цей чудовий куточок, про який поет писав:

До тебе, Батьківщино —
земле вічна,

Ведуть усі стежки й усі дороги!

Віритися, що і владні структури, і громадськість, небайдужі люди зроблять усе, щоб восени, до столітнього ювілею поета, музей-садиба прийняв перших відвідувачів — шанувальників творчості поета. Пригадався вірш Антонича “Щастя”:

З усіх людей найбільше я
щасливий,
будую цілий калиновий міст.
Мій дім скляний не з казки,
лиш правдивий.

Великої моєї філософії
такий безглуздий зміст.

Не заплачу стражданню й горю
мита,
люблю риск, небезпеку й
сум’яття.

Я є рушниця, радістю набита,
якою вистрілю на честь життя.
Я п’ю його до дна, без сумнівів,
без журб і бід,
ніщо, що людське, — не в мені
уже,
а що сьогодні я не маю грошей
на обід, —
байдуже.

В кімнаті-музеї Антонича

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ТРИВАЄ ПЕРЕДПЛАТНА КАМПАНІЯ НА II ПІВРІЧЧЯ 2009 РОКУ

Ми не збільшимо ціну нашого видання на наступні 6 місяців, сподіваючись, що Ви станете передплатником найкращого культурологічного тижневика “Слово Просвіти”. Індекс 30617. Передплатна ціна: на місяць — 4,27 грн; на 3 місяці — 12,36 грн; на 6 місяців — 23,42 грн.

Економічна криза ще не є кризою українського духу!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Сергій КЛИМКО
279-49-47

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Ніна ГНАТЮК

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosivity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301219
Наклад у травні — 36 700

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 4,27 грн.
на 3 місяці — 12,36 грн.
на 6 місяців — 23,42 грн.

4 820095 780016

ПАМ'ЯТЬ ЗАКЛИКАЄ

17 травня в Україні відзначатимуть День пам'яті жертв політичних репресій. Відповідний Указ Президента № 271/2009 “Про проведення 2009 року Дня пам'яті жертв політичних репресій” передбачає проведення скорботних заходів на території Національного історико-меморіального заповідника “Биківнянські могили”; мітингу-реквієму, покладання вінків і квітів до пам'ятних знаків, місць поховань жертв політичних репресій у населених пунктах України; тематичних уроків, лекцій, бесід, приурочених темі політичних репресій в Україні, у навчальних закладах, військових частинах, закладах культури; тематичних виставок та експозицій.

Крім того, уряд разом із Київською міською державною адміністрацією повинен вжити невідкладних заходів щодо забезпечення функціонування й розвитку Національного історико-меморіального заповідника “Биківнянські могили”.

Указом передбачено запропонувати релігійним організаціям провести 17 травня 2009

року панахиди за жертвами політичних репресій. Крім того, цього дня на будинках органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій на території України та на будівлях закордонних дипломатичних установ України буде приспущено Державні прапори України, а також обмежено проведення розважальних заходів в усій країні.

Глава держави доручив Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям розробити регіональні плани заходів до Дня пам'яті жертв політичних репресій, забезпечити їхнє виконання; вжити заходів для соціального захисту реабілітованих громадян, які зазнали політичних репресій; забезпечити облаштування місць поховань жертв політичних репресій, пам'ятників, пам'ятних знаків і меморіальних дощок тощо.

Прес-служба
Української Гельсінкської Спілки

● РЕПЛІКА

ПЕРЕЛЯК

Петро АНТОНЕНКО

Газета “Новая”, частина вже доволі розгалуженого медіа-холдингу, до якого входять здебільшого російськомовні видання, надрукувала інтерв'ю відомого в журналістських і політичних колах Василя Базіва. Не аналізуватиму цього розлогого тексту, не вступатиму в дискусії, чи справді пан Базів був “у числі перших засновників Руху і перебував у першій шерензі революціонерів”, як подає газета. І чи справді редагована ним львівська газета “За вільну Україну” була “першою демократичною газетою СРСР”, як стверджує “Новая” і скромно підтверджує сам Базів. Бо можна згадати і газети Прибалтики, яка тоді вирувала, і самвидав українських дисидентів. У їхнє число пан Василь, звісно, не потрапив за віком. Бо коли в 70-ті роки Україною котилися хвилі арештів і судів над інакодумцями, дисидентами, Базів здобував перемоги в соціалістичному змаганні молодих журналістів УРСР, про що гордо повідомляє газета.

Але варто відповісти бодай на одне твердження цього тексту, суміш самопіару і злостивості стосовно чинного Президента України. Говорячи про потребу повернення у велику політику досить відомого Медведчука, Базів зазначає: “Адже збулося те, про що він говорив, — Ющенко не став президентом. Його суд призначив. А він так і не став”.

Ця теза, звісно, не нова. Її чути від кучмо-януковичів з перших днів після їхнього програву на виборах. Але доведеться ще раз відповісти, і не лише панові Базіву: Віктор Ющенко став Президентом не за рішенням суду, а тому, що переміг у третьому турі голосування, юридичною мовою — у повторному голосуванні другого туру виборів. І потреба в цьому переголосуванні виникла саме тому, що Верховний Суд України скасував результати другого туру, встановивши численні фальсифікації, порушення виборчого законодавства.

Прикро, що все тоді було “спущене на гальмах”. Численні доведені судами порушення законів здебільшого так і залишилися без покарання. Чи то нова помаранчева влада виявила м'якотілість, чи не так просто було зламати спротив старого режиму, але ті, хто топтався по законах, відбулися легким переляком.

Варто назвати імена головних фальсифікаторів. Серед них, бодай у юридичному сенсі (бо є ще ті, чий замовлення виконували), були тодішній голова Центральної виборчої комісії Сергій Ківалов і один з відомих регіоналів Андрій Клюєв. Скажімо, Ківалова за його схильність рахувати голоси так, як замовлять, було “припечатано” прізвиськом “Серьожа-підрахуй”. Ну й що далі? Ківалов спокійно і вже відкрито прибився до Партії регіонів і зараз не просто депутат парламенту від цієї партії, а й за її квотою голова парламентського Комітету з питань правосуддя. Не здивуємося, якщо в третьому уряді Януковича, якщо він буде, “Серьожа-підрахує” призначать на посаду міністра юстиції. А, може, він заманеться й на вищі посади?

Не пропав і Клюєв. В уряді Януковича був віце-прем'єром. Нині народний депутат України, заступник голови фракції Партії регіонів. Його прізвище “оберталося” в обоймі кандидатів на посаду заступника голови Верховної Ради України.

...У людей, які наприкінці 2004-го стояли на тисячах майданів України, може бути чимало претензій до помаранчевої влади. Зокрема, і за те, чому бандити від політики так і не сіли в тюрми. Але ялозити подібні до базівської тези — це образа мільйонів людей, які вийшли тоді на майдани за нове життя.

Втім, декого соромити — марна справа. Тим більш, цілком очевидне і підґрунтя таких публікацій, яких в наступні місяці з'являтиметься дедалі більше. В основі всього — переляк: а якщо на нових виборах люди підтвердять вибір, зроблений кілька років тому?

● СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ ЗВЕРНЕННЯ ПІДТРИМАНО

Шановна Любове Василівно!

Виконавчий апарат Святошинської районної у м. Києві ради відповідно до п. 2 рішення № 322 19-ої сесії Святошинської районної у м. Києві ради V скликання, що відбулася 07.04.2009 р., надсилає Вам звернення депутатів Київської ради стосовно пропозиції розглянути питання про скасування рішення Київської міської ради від 24.06.2007 р. № 811/1472 про продаж земельної ділянки площею 1,08 га на проспекті Перемоги, 119 ТОВ “Компанія ЕТРЕКС” для будівництва офісно-торгівельно-розважального комплексу з подальшим наданням цій ділянці статусу скверу, а скверу — ім'я видатного українського поета, правозахисника, Героя України Василя Стуса (копія рішення додається).

Заступник голови ради О. Кононенко

СВЯТОШИНСЬКА РАЙОННА У МІСТІ КИЄВІ РАДА V СКЛИКАННЯ ДЕВ'ЯТНАДЦЯТА СЕСІЯ

РІШЕННЯ

“07” квітня 2009 р. № 322

Про підтримку звернення лауреатів премії імені Василя Стуса до Святошинської районної у м. Києві ради на захист скверу імені В. Стуса.

Розглянувши звернення лауреатів премії імені Василя Стуса до Святошинської районної у м. Києві ради через газету “Слово Просвіти” (№ 12, 26 березня — 1 квітня 2009 р.) щодо захисту і порятунку скверу імені В. Стуса по проспекту Перемоги, 119, та згідно з п. 4 Указу Президента України В. Ющенка від 30.01.2008 р. за № 67/2008, Святошинська районна у м. Києві рада

ВИРІШИЛА

1. Звернутися до Київської міської ради з пропозицією розглянути питання про скасування рішення Київської міської ради від 24.06.2007 р. за № 811/1472 про продаж земельної ділянки площею 1,08 га на проспекті Перемоги, 119, ТОВ “Компанія ЕТРЕКС” для будівництва офісно-торгівельно-розважального комплексу з подальшим наданням цій земельній ділянці статусу скверу, а скверу — ім'я видатного українського поета, правозахисника, Героя України Василя Стуса.

2. Доручити виконавчому апарату Святошинської районної у м. Києві ради надіслати дане рішення в редакцію газети “Слово Просвіти” як відповідь на звернення лауреатів премії імені Василя Стуса до Святошинської районної у м. Києві ради.

3. Контроль за виконанням цього рішення покласти на:

— постійну комісію з питань розвитку території, землекористування, архітектури та містобудування;

— постійну мандатну комісію з прав людини, гласності, депутатської етики, законності, правопорядку та боротьби зі злочинністю.

Голова ради

В. Мазепа

МОВНА ПОЛІТИКА ЧИ «ПОЛІТИКА МОВИ»?

Коли нарешті Верховна Рада ухвалить два законопроекти про мову і Концепцію державної мовної політики України?

Петро АНТОНЕНКО

Коли вранці перед пленарним засіданням Верховної Ради читаю вивішений у фойє проект порядку денного чергового засідання, стає сумно від того, який здрібнілий вигляд має законодавчий орган держави. На кожне звичайне засідання виносять по 30—40 питань, більшість із яких так і не встигають розглянути або в кращому разі розглядають не те що “пакетом”, а пачками.

Якось у проекті порядку денного було питання “про поліпшення водопостачання” певного села. Безумовно, питна вода для того села — питання важливе, але невже нікому було порушити цю проблему на рівні району, області, численних відомств, щоб не вносити в парламент? Схоже, в нашому парламенті забагато “політиків дріб'язковості” й замало парламентарів з державницьким, а не хутірським мисленням. Не кажучи вже про те, що більшість навіть проголосованих законів — це насправді внесення змін до законів, породжених лобіюванням бізнес-кланів. Натомість майже нема законодавчої діяльності у розв'язанні проблем мови, культури, духовності.

Скільки ще лежатимуть нерухомо давно подані у Верховну Раду народним депутатом, головою “Просвіти” Павлом Мовчаном два законопроекти про мову? Або поданий ним нещодавно законопроект “Про концепцію державної мовної політики України”?

Нещодавно депутат і лідер групи “За Україну” В'ячеслав Кириленко подав до Верховної Ради проект закону “Про національний культурний продукт”. Основа документа — державна підтримка продукції, створеної державною мовою національним виробником. Але можна не сумніватися, що й на цей законопроект чекає нелегка парламентська доля, про що заявив недавно сам його автор. Невідомо, коли ж ухвалять важливі закони про захист національного інформаційного простору, охорону наших духовних святинь. Схоже, всі ці питання, особливо мовне, вигулюють лише як об'єкт політичної полеміки в наших занадто численних виборчих кампаніях.

Не кращі справи щодо мовної політики і в інших гілках влади. Багато можна вирішити на рівні Президента, уряду, якби було бажання і політична воля, чого бракує і варто повчитися у сусідніх державах. Росія, що так ратує за “багатомовність” у сусідніх з нею державах (читай — потурання там неприкритому зросійщенню), у себе вдома обстоює саме одномовність, не дуже дбаючи про мовні права меншин. Досить сказати, що там майже нема українських шкіл, хоч російська влада вводить світову спільноту в оману, стверджуючи, начебто на такі школи нема суспільного попиту серед українців федерації.

Якось в одному з польських міст мені показали українську школу. Оскільки це було в краї, здавна населеному українцями, то я на-

ївно сподівався побачити навчальний заклад, де на кожному кроці лунатиме українська мова. Насправді ж виявилось, що всі предмети тут читають польською, — від математики до біології, а українською — лише українську мову і літературу. Така “українська школа” в цій безумовно демократичній європейській країні, членові Євросоюзу. В класах і коридорах лунала добірна державна польська мова з вуст і школярів, і вчителів, чимало з яких — українці. І це зрозуміло, пояснили мені, адже державний заклад вчить і виховує громадян цієї держави.

Кілька промовистих фактів від ще однієї сусідки — Білорусі, за нашими міфами, начебто всуціль зденационалізованої країни. Нещодавно президент Олександр Лукашенко заборонив трансляцію в Білорусі російських кабельних телеканалів. Причиною назвав те, що навзаєм Білорусь “ніяк не представлена в медіапросторі Росії”. Президент Білорусі сказав: “А якщо й представлена, то президент — ідіот, і діти у нього ненормальні, шахраї й пройдисвіти”. Резюме було коротким і чітким: прикрити. Може, не надто демократично, але порівняймо з тим, як панькаються у нас із російськими медіа, що дедалі більше наповнюють Україну, натомість мляво наросуючи нашу інформаційну присутність за кордоном, де не так просто почути українське слово і побачити нашу книжку.

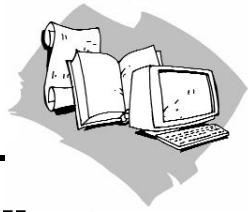
До речі, Білорусь активно розвиває свій медіапростір. На Чернігівщині можна слухати на хвилях FM перший канал Білоруського радіо. І коли лунає “Раніца з Національним радіо Білорусі”, мимоволі думаєш: сумнівно, щоб “Ранок з Національним радіо України” ми ось так просуvalи за кордон.

Зате у нас нещодавно, виступаючи на всеукраїнській конференції журналістів, представник Держкомтелерадіо України бідався, що прекрасний за змістом радіоканал “Культура” “не дають” поставити на доступні для всіх регіонів, для мільйонів слухачів хвилі. Хочеться запитати: хто не дає розширювати державне радіо на радіохвилях держави?

У нас добре освоїли імітацію: український гурток видають за “український клас”, а клас — за “українську школу”, намагаються примітивно впровадити українізацію в різні сфери суспільного життя, зокрема в побут. Чого варті численні помилки у текстах на вивісках, у рекламі, в установках, громадському транспорті! Читаєш цю безграмотність і думаєш: краще б не починали. Адже це читають тисячі людей, яким прищеплюють отаку рідну мову.

...У самісінькому центрі столиці на станції метро “Хрещатик” — реклама якихось пігулок від хропіння. І радісний напис: “Він уже не хропить”.

Мабуть, жінка й рада, що її чоловік вже не хропе після вживання пігулок. Але, схоже, як і раніше, “хропить” державна мовна політика, яка влаштовує політиканів від мови. А що ж влада? Усе ще “хропить”?

Ірина МАГРИЦЬКА,
кандидат філологічних наук,
доцент СНУ імені Володимира
Далі, м. Луганськ

Український прізвищевий ономастикон, історія формування якого сягає глибокої давнини, конденсує цікавий матеріал не лише для лінгвістів, а й для дослідників історії, культури та психології українського народу.

Надзвичайно інформативні в цьому плані прізвищеві найменування, утворені від звичайних іменників безсуфіксним способом. Вони належать до загальноукраїнських прізвищ, що, за свідченням учених, був сформований уже в XVI ст. Писемні пам'ятки засвідчують їхнє домінування на всьому українському терені — вони становлять 53 % індивідуальних або родових найменувань осіб того періоду. Походять такі прізвища, як правило, від дотепних прізвищ, які давали запорозькі козаки та українські селяни одне одному.

Семантичний спектр таких найменувань надзвичайно широкий: це назви рослин (дерев, кущів, квітів, сільськогосподарських культур) або їхніх плодів; назви професій, посад; назви за національною або соціальною належністю, за фізичними і психічними ознаками; назви тварин, птахів, риб, комах; назви частин тіла людини (тварини, птахів); знарядь праці, музичних інструментів, страв, будинків та їхніх частин; одягу, зброї; назви спорідненості та сімейних стосунків; назви абстрактних понять, явищ природи, хвороб і знаків на тілі; географічні назви; назви виробів і продуктів праці, матеріалів, речовин, грошей, засобів транспорту; розваг, іграшок, акустичних вражень; назви, пов'язані з релігійними віруваннями, обрядами, звичаями; це і слова з дитячої мови, і назви мір простору та часу тощо.

В основі цих прізвищ — загальні іменники, які можна зарахувати до різних пластів лексики: одні з них належать до активного словни-

ЗМІНИВ УКРАЇНСЬКЕ ПРІЗВИЩЕ — І ТИ ВЖЕ НЕ УКРАЇНЕЦЬ...

ка української літературної мови: *Гречка, Квітка, Гуцул, Півень, Солонина, Заєць, Приймак, Заїка, Шелест, Жила, Чуприна, Вареник, Ковбаса, Сметана, Шапка, Ковпак, Голод, Чоп, Сирота, Скрипник, Співак, Король, Рибалка, Розкаряка*; інші функціонують у сучасній мові як застарілі або діалектні слова (тут і далі наводимо значення цих слів за 4-томним “Словарем української мови” Бориса Грінченка): *Богомаз* (“іконописець”), *Гайдук* (1. “Високорослий вартовий”; 2. “Різновид танцю”; 3. *Гайдука садити, ударити*. “Танцювати навприсядки”; 4. *Ніс гайдука скаче*. Вираз для вказівки на чийсь великий апетит, посилену роботу щелепами), *Гоголь* (“дика качка”), *Дейнека* (1. “Ломака, палиця”; 2. “Піхотний полк, створений 1657 р. полтавським полковником М. Пушкарем із погано озброєного наброду (винників, броварників, пастухів і наймитів)”, *Шляхта* (“дворянський стан у Польщі”), *Кметь* (1. “Селянин, хлібороб”; 2. “Кмітлива людина, винахідливий, хитрун”), *Джура* (“козацький слуга-товариш, зброєносець, який ходив із козаком у походи та битви”), *Каплун* (1. “Вихолощений півень”; 2. “Хитрий віл”), *Литвин* (1. “Литовець”; 2. “Білорус”); треті вже вийшли з ужитку: *Бельмега, Голута, Кордун, Кулбай, Ревута, Скорута, Скробут, Чичерка, Чорбач, Шабуня, Чевверда, Чемерис, Чермит* тощо (шляхи їхньої появи можна спробувати встановити за допомогою етимологічних словників і свідчень дотичних до мовознавства дисциплін).

Ця найчисленніша група українських прізвищ об'єднує безсуфіксні утворення, які використовують (або використовували в минулому) також як загальні назви. До речі, використання іменників як прізвищ

без додавання спеціальних суфіксів зближує українську мову з деякими європейськими, зокрема англійською. Так, англійські прізвища *Wolf, Birch, Foot, Sparrow* утворені лексико-семантичним способом від *wolf* “вовк”, *birch* “береза”, *foot* “нога”, *sparrow* “горобець” тощо. Цією рисою українські прізвища суттєво відрізняються від російських, серед яких немає прізвищ, утворених таким способом.

Відомо, що іменники — загальні назви — могли потрапляти до класу прізвищевих назв шляхом додавання до них власне українських суфіксів, як-от: *швець* > *Шевч-енк-о*; *щерб-а* (“навар із чогось, юшка”) > *Щерб-ак, Щерб-ань, Щерб-ин-а, Щерб-ан-ець*; *чобіт* > *Чобіт-к-о, Чобіт-ий*; *сиротина* > *Сиротин-ець*; *чмир* > *Чмир-ів, барило* > *Барил-як*; *москаль* > *Москал-юк*; *борода* > *Бород-ач*; *брат* > *Брат-усь*; *чуб* > *Чуб-ар*; *шум* > *Шум-ил-о, Шум-ей-к-о*; *коса* > *Кос-ач*; *лоб* > *Лоб-ас*; *капуста* > *Капуст-ян*; *кучма* (1. “Хитрюча шапка”; 2. “скульптурна голова”) > *Кучм-инд-а* тощо.

Усі наведені прізвища належать до традиційних українських антропонімів.

Натомість до сучасного антропонімікону входить безліч прізвищ, утворених від іменників — загальних назв, словотвірна структура яких містить уже не українські, а власне російські суфікси *-ов/-ев, -ин*: *Бугайов, Буряков, Гетьманов, Каплунов, Сотников, Ковальов, Шевцов, Щербаков, Приймаков, Горобцов, Бабичев, Сердюков, Барілов, Довжиков, Хрущов, Горбачов, Чубаров, Чумаков, Запорожцев, Мандрикін, Цибулін, Шульгін* і т.ін.

Не треба бути філологом, щоб віднайти в цих прізвищах генетично українські антропооснови. А якщо б,

припустімо, ці основи були не українськими, а російськими, то прізвище *Бугайов* писалося як *Биков, Буряков* — *Свеклін, Каплунов* — *Петухов, Ковальов* — *Кузнецов, Шевцов* — *Сапожников, Щербаков* — *Наваров, Приймаков* — *Прийомишев, Горобців* — *Воробйов, Бабичев* — *Волокітін, Сердюков* — *Телохранітелєв, Барілов* — *Бочкін, Довжиков* — *Дліннов, Хрущов* — *Майскожуков, Горбачов* — *Горбатов, Чубаров* — *Хохлов, Цибулін* — *Луков, Шульгін* — *Левшин* (від рос. *левша*). А такі етнографізми як *сотник, гетьман, чумака, запорожець, мандрика* тощо непритаманні російській етнології.

Ніхто не заперечить, що додавання до питомо українських антропооснов нетипових для української мови прізвищевих суфіксів призвело до спотворення прізвищ і засвідчило їхнє зросійщення.

Зважаючи на історичні обставини, можна стверджувати, що процес зросійщення українських прізвищ відбувався активно впродовж XIX—XX ст. і за бажання носіїв цих прізвищ (коли українцеві, чи “малоросу”, або ж “хохлу”, вигідніше було змінити свою національність на російську, чи “великоросійську”, оскільки без цього він не міг “вибитися в люди”, або ж залишатися українцем було просто небезпечно — як, наприклад, під час Голодомору), і без бажання (це робили працівники імперських і радянських урядових органів, колонізуючи місцеве населення).

Спостерігаючи за офіційними (зафіксованими в паспортах та інших документах) прізвищами наших співвітчизників, помічаємо, що в одних випадках процес зросійщення торкнувся їх меншою мірою (напр., *Гетьманов, Сотников, Бабичев, Довжиков*), а в інших — біль-

шою мірою (напр., *Гетманов, Сотніков, Бабіче(є)в, Должиков*). Елементарною безграмотністю, недбалістю або навмисним спотворенням українських прізвищ працівники паспортних столів, рагсів і сільських рад нині успішно продовжують практику попередників.

Тож можна припустити, що наступним (і вже останнім) етапом зросійщення прізвищ такого типу буде зміна в них кореневих частин, тобто виведення прізвищ від власне російських антропооснов. І тоді всі *Зозулі* або *Зозуліни* стануть *Кукушкіними, Мірошні(і)ки* або *Мірошні(і)кови* — *Мельниковими, Кушніри* або *Кушнєрови* — *Овчи(і)нни(і)ковими*, а *Кульбаби* чи *Кульбаби(і)ни* — *Одуванчіковими*.

Хоч ми й не проводили спеціального опитування всіх носіїв зросійщених прізвищ, але напевно знаємо, що така прізвищева трансформація відіграла роль важливого психологічного чинника у переорієнтації самосвідомості багатьох перейменованих осіб та їхніх родичів з української на російську. А це в умовах політизації мовного питання в Україні й відсутності у паспорті громадян України графі “національність” має негативний у плані державотворення ефект.

Хочеться вірити, що філологи (передусім співробітники відділу ономастики Інституту української мови НАН України, а також фахівці відповідних кафедр університетів) зможуть зупинити процес подальшого зросійщення українських прізвищ і працюватимуть над відновленням “справжніх” власних імен.

Філологи, зокрема вчителі, повинні проводити просвітницьку роботу серед наших співвітчизників щодо потреби встановлення й повернення їм питомих прізвищ. А всім нам варто пам'ятати слова Івана Огієнка: “Бережи своє особове ім'я й родове прізвище в повній національній формі й ніколи не змінюй їх на чужі. І найменша тут зміна — крок до вивороження”.

Іван ПАСЕМКО,
завідувач відділу координації
вітчизняних і зарубіжних центрів
українознавства, член Міжнародної
науково-координаційної ради
з проблем українознавства

Наприкінці квітня цього року НДІУ МОН України та Міжнародна асоціація “Україна і світове українство” у межах Днів науки провели Всеукраїнську науково-практичну конференцію “Українознавство в системі освіти і науки”.

На стендах представлених міжнародних контактів Інституту, зокрема, перебування директора Петра Кононенка у Грузії на запрошення грузинського українознавця професора Отара Баканідзе, творчий звіт академіка Петра Кононенка та доцента Тараса Кононенка, які на запрошення Представництва України в ООН побували в США задля читання лекцій “Культура миру”. Окремий стенд — про діяльність Наукової бібліотеки НДІУ, яка нині стала справжньою інформаційною скарбницею.

Учасники конференції затримувалися біля виставлених примірників журналу “Українознавство”, книжок, публікацій в колективних виданнях, біля XXII тому Збірника наукових праць НДІУ (2008) та всеукраїнських журналів, де оприлюднено наукові статті, нариси окремих авторів Інституту. Кожен підрозділ Інституту зі знанням справи оформив випуски власної друкованої продукції.

Директор Інституту, академік УВАН США, кавалер Міжнародної премії ім. Й. Г. Гердера представив гостей конференції. Серед них були Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет, Герой України, письменник Юрій Мушкетик, народний депутат України Ген-

Фото Ксенії Гладішевої

надій Удовенко, проректор Київського національного університету ім. Т. Шевченка, кандидат філософських наук Володимир Бугров, президент АН ВШ, професор Микола Дробноход, заступник міністра освіти і науки України, доктор фізико-математичних наук, професор Максим Стріха, народний депутат України, директор Верховинської філії НДІУ Петро Шкрібляк та ін.

Академік Петро Кононенко стисло визначив ідею конференції: буде українознавство — буде українська освіта; буде українська наука, культура й еліта — буде й укра-

їнська Україна — світова держава. 2006 і 2007 рр. проведено два міжнародні конгреси, де розглядали проблеми української освіти у світовому часопросторі та їхній стан, перспективи розвитку.

Після вивчення анкет, заповнених учителями, батьками та дітьми, студентами й викладачами, представниками громадсько-політичних, конфесійних і державних інституцій (понад 37 тисяч), були одностайні: українська мова й освіта перебувають у стані системної кризи, тому потребують, по-перше, належної уваги та підтримки держави, усіх верств української громадськості, а по-друге, фундаментального реформування принципів, засобів і форм розвитку освіти й науки. Тож саме на цьогорічному Конгресі восени підбиватимуть підсумки.

Доповідач також зазначив, що орієнтована на національно-державницькі пріоритети українська вітчизняна і зарубіжна преса, зокрема, “Рідна Школа” (головний редактор Є. Федоренко, США), газети “Освіта” (О. Коноваленко), “Освіта України” (Ю. Кузнецов), “Україна молода” (М. Дорошенко), “Слово Просвіти” (Л. Голота), журнали “Діловісвіт” (М. Величко), державницька еліта та громадськість підтримали ухвали конгресів.

Серед ВНЗ, які реформують освіту й науку, — Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (ректор Л. Губерський, декан філософського ф-ту А. Конверський) і Київський національ-

ний педагогічний університет ім. М. Драгоманова (ректор В. Андрущенко), відділ змісту і якості освіти МОН (керівник І. Лікарчук) і Таврійський університет ім. В. Вернадського (ректор М. Багров), університети Кривого Рога і Севастополя; Головне управління освіти і науки Київської міської держадміністрації (начальник Л. Гриневич), десятки інститутів післядипломної освіти, зокрема Чернівецької області, та тисячі виховних і навчальних закладів, досвід яких розглядали на конференції.

Голос освітан і науковців, які вимоги часу, гостро відчув Президент України, почесний голова ради інституту В. Ющенко, визнав українознавство енергетичною силою освіти й науки, особливо виховання. У цьому напрямі докладає великих зусиль щодо державного функціонування української мови та українознавства міністр освіти і науки І. Вакарчук.

Важливе місце у доповіді Петра Кононенка відведено повідомленням про українських меценатів, які, продовжуючи традиції славетних доброчинців XIX століття Симиренків, Терещенків, Ханенків, нині щедро підтримують заходи, спрямовані на поширення знань з українознавства. Серед них — видавництво Верховної Ради України, Українське агентство інформації та друку “Рада”, всеукраїнський пізнавально-розважальний журнал для підлітків “Планета знань”, компанія “Всеслав”, клініка лазерної медицини доктора Богомолець, ЗАТ

Крафт-Фудз-Україна (голова правління Ю. Логуш), товариство “Еколайб” та ін.

Глибоко духовним і патріотичним був виступ Святійшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета.

Великий інтерес у учасників наукової конференції викликав виступ Героя України, письменника Юрія Мушкетика. Він звернувся до сентенції німецького філософа XVIII ст., що найвище: “високе небо над нами і моральний закон, що панує всередині нас”. Тож цей моральний закон нині впав дуже низько, зазначив Юрій Михайлович. Коли ми були під Польщею, то в українських селах виникали повстання. За Катерини II були сили, що намагались передати наступним поколінням своє українське бачення. Українські особистості закликали європейських володарів виступити спільно проти Росії. А нині один із керівників тієї країни привселюдно заявляє: “Я — руский націоналіст в лучшем понимании этого слова”. Майже 400 років вони воювали проти українського націоналізму, щоб на початку XXI ст. стати, зрештою, російськими націоналістами. Хто з українських керівників заявить: “Я — український націоналіст!”?

Заступник міністра освіти і науки України Максим Стріха висловив актуальні думки стосовно функціонування шкіл національних меншин не лише в Україні, а й у Прибалтиці. Підбиваючи підсумки Всеукраїнської науково-практичної конференції “Українознавство в системі освіти і науки”, зазначимо, що вона стала одним з етапів підготовки до проведення підсумкового Конгресу про українську освіту, про українознавство як важливий фактор утвердження українства в незалежній Україні.

Віль ГРИМИЧ,
член-кореспондент
Словенської академії
наук і мистецтв

Двоє словенців. Двоє католицьких священиків і словенських патріотів. Учитель і учень. Йосип Абрам — автор першого ґрунтового словенського перекладу Шевченкового “Кобзаря”, виданого у 1907—1908 рр. у двох томах белетристичної серії “Католицької книгарні в Любляні”, супроводжувано-го докладними розвідками з історії України, життєвого й творчого шляху Т. Шевченка, дійсний член Львівського товариства “Просвіта” з 1900 р.

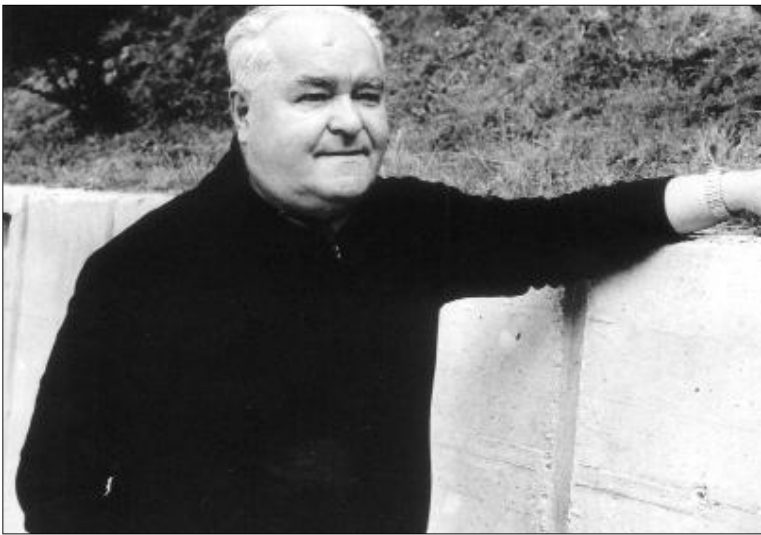
Йожко Крагель — письменник і вірний оберігач, тлумач і популяризатор учителевого й нашого (хоч де б він зберігався) скарбу — архіву Йосипа Абрама, що складається переважно з увічнених на папері наслідків його українсько- і шевченкознавчих захоплень, втілених у писане й друковане слово. А ще — дві унікальні у своїй самотності й шляхетному альтруїзмі особистості, цікаві вже тим, що попри свідомо обрану долю священиків, вони чимало часу й енергії віддавали літературній творчості. Для їхніх краян у тому не було і немає нічого незвичного. Адже історія словенської словесності налічує, як свідчить один із сучасних лексиконів, 159 літераторів-священиків.

Років із тридцять тому я вперше поєднав у своїй публікації ці два імені після того, як мені пощастило не тільки походити колишніми життєвими стежками Йосипа Абрама від міста і навіть будинку, в якому він народився, до місця його останнього спочинку, а навіть натрапити на його архів і “лорда-охоронця” того архіву, Йожка Крагля.

Писати про Йосипа Абрама (у словенських джерелах його здебільшого називають лагідним ім’ям Йоже, яке, до речі, викарбувано і на його надмогильній плиті на люблянському цвинтарі Жале) мені вже доводилося. Хоч матеріалу для того, щоб повертатися до його постаті, ще більш ніж достатньо. А ось про Йожка Крагля, крім лаконічного опису обставин короткочасної зустрічі з ним, вміщеного в одній з моїх статей, на той час по гарячих слідах, не випадало. На це було принаймні дві причини: по-перше, бракувало конкретного матеріалу біографічного і творчого аспекту, що, як здавалося спочатку, нездоланною перешкодою бути не могло. Зате друга причина...

Далебі, важко уявити, щоб у недобрі сімдесяті чи й у більшій частині вісімдесятих років я міг опублікувати розповідь про те, як під час своїх несанкціонованих мандрів Словенією познайомився і заприятелював із католицьким священиком. Одне це вже могло тоді стати перепоною для публікації та неабияким гріхом в очах компартійних і т. зв. компетентних органів. Що вже казати про те, що він, цей католицький священик, був засуджений свого часу югославським комуністичним режимом до смертної кари! “Через розстріл”!

Написати щось обтічне, не маючи змоги сказати всю правду про людину, доля якої не могла мене не вразити? Про людину, що несподівано виринула з невідомості, як фантом незрадливої вірності словенському духові й своєму навчителю, а ще, як сумлінний оберігач невмирущого слова Тараса Шевченка, як продовжувач учителевих прагнень знайомити нові покоління словенців із феноменом України та її натхненного співця. Цілком зрозумілий у такому випадку максималізм переконував, що писати напівправду означало б зневажити мужність і незламність цієї чесної

Йожко Крагель. Фото 1999 р.

людини. Не вірилося, що можливості сказати все, як є, не буде ніколи. Та час минав, нічого не змінюючи... Згодом, через два десятки років, певні зміни настали, та гарячкова свіжість вражень притупилася, а на письмовому столі раз у раз опинялися інші, здавалося, невідкладні тексти...

4 лютого ц. р. Йожкові Краглю виповнилося 90. Слушний привід для того, щоб бодай з великим запізненням усунути давній огріх і розповісти про цю неординарну людину, про її життєві шляхи й випробування, про її вірність і незламність.

Народився він 1919-го в селі Модрейці поблизу Св. Люції (давня назва містечка Мост-на-Сочи). Його шкільне дитинство припало на гнітючі для словенської мови й культури часи панування фашистського режиму в Італії, якій належало тоді Примор’я — частина нинішньої Словенії. Згідно з указом фашизованого італійського міністерства освіти від 1924 р., словенською мовою дозволено було користуватися тільки в перших трьох класах початкової школи і лише на уроках з вивчення Закону Божого. Запобігаючи можливим порушенням указу словенськими вчителями, їх просто депортували в південні райони Італії, а на їхнє місце привозили італійських учителів і вчительок, що не знали жодного словенського слова. Єдиним прихистком рідної мови у ті часи стала церква з її національно свідомими служителями. Одним із них був святолюбський жупник Йосип Абрам. А одним з багатьох десятків учнів різного віку, що мали його за взірця, мріяли бути схожими на нього, — Йожко Крагель...

ЗУСТРІЧ І ЗНАЙОМСТВО

Наше знайомство з Йожком Краглем сталося далекого осіннього дня 1971 р. Після того, як у видавництвах “Дніпро” і “Веселка” вийшли в моєму перекладі кілька книжок відомих словенських прозаїків Циріла Космача, Антона Інголича, Тоне Селішара, я кілька разів одержував запрошення на семінари словенської мови, що збирали на філософському факультеті Люблянського університету науковців, письменників, перекладачів з багатьох країн. У вільний від лекцій та інших академічних заходів час керівництво семінару, окремі викладачі університету або письменники іноді пропонували “семінаристам” нетривалі автоподорожі для знайомства з країною.

Того дня словенський письменник Антон Інголич, знааний в Україні з кількох візитів та трьох виданих українською мовою книжок, надумав показати мені Тренту — гірську долину дивовижної краси, в захопленні від якої з першого погляду був колись і Йосип Абрам, одним із псевдонімів якого поряд з “Коза-

ком Байдою” був саме “Трентар”. Проте несподівано сонячне небо зранку затягли хмари, засіялася мжичка. Долати за таких умов гірські перевали Східних, або Юлійських, як їх називають у Словенії, Альп було б, на думку Інголича, небезпечно. І тут нараз мій провідник згадав, що колись він висловлював надію (швидше навіть тільки мрію) побачити місця, де жив і працював Йосип Абрам, пошукати його родичів або людей, з якими він спілкувався, а може, навіть знайти залишки його архіву. Зайве казати, з якою радістю і сподіванням пристав я на Інголичеву пропозицію.

Так з обопільної згоди й почалася та незабутня подорож. А надвечір наші цілоденні мандри з пошуковими пригодами й навіть кахвилинними (бо не обіцяли вартої уваги інформації) знайомствами з непрямими родичами Йосипа Абрама успішно завершилися, і ми досягли мети подорожі. Важко було навіть повірити, що тут, на крайній межі Словенії, на самісінькому кордоні з Італією, ми потрапимо в атмосферу словенсько-українського, більш того, Шевченкового слова. А саме так воно і сталося у перші ж хвилини нашого перебування в невеличкому селищі Ліг. На подвір’ї парафіяльного будинку на нас чекав його господар, парох Йожко Крагель. Чекав, тримаючи в руках одностомний Шевченкових поезій, виданих 1902 р. у Львові. Виявляється, доки ми їхали до Ліга, попереду нас по телефонних дровах летіла інформація про наш візит і його мету. Її автором і виконавцем був один з наших сьогоднішніх новознайомих, Краглев колега по служінню Богів у Св. Люції Франц Говекар, до якого ми кілька годин тому завітали і від якого дістали інформацію про теперішнього власника розшукуваного нами архіву і його адресу...

Щоб не випробовувати нашого терпіння, господар одразу запевнив, що ми не помилилися, рушаючи в дорогу: архів зберігся, він у цьому будинку і в нашому розпорядженні. Власне, у моєму, оскільки Антон Інголич мав неодмінно повернутися того вечора до Любляни, а я залишався тут на ніч. Найшвидше на безсонну ніч, бо саме стільки часу мав для першого знайомства зі знахідкою. А також для розмови з тим, хто оберігає той скарб і черпає з нього насагу для своїх публікацій.

АРХІВ

Інголичеве авто зникло за поворотом, а Йожко Крагель як гостинний господар запропонував мені пообідати, від чого я чемно відмовився, пославшись на те, що зовсім недавно ми з Інголичем добряче попоїли в містечку Канал, де мусили зробити зупинку з технічних причин. Господареві не лишалося нічого, як запросити до свого кабінету, де він, не гаючи ча-

ЙОСИП АБРАМ

Нещодавно виповнилося 90 років Йожкові Краглю — словенцеві, ім’я якого тісно пов’язане з ім’ям його вчителя Йосипа Абрама, автора першого ґрунтового перекладу поезій Тараса Шевченка словенською мовою, виданого у 1907—1908 рр. у двох томах белетристичної серії Католицької книгарні в Любляні. Йожко Крагель — власник-зберігач багатого письменницького архіву вчителя, автор кількох книжок і багатьох статей у періодичних виданнях про видатних словенців-патріотів С. Рутаря, В. Водопивця, І. Трінка.

Вітаючи ювіляра з дев’яносторіччям, вміщуємо статтю В. Гримича про нього.

су, заходився знайомити мене з тим, що пізгодина тому могло здатися хіба що сном. Купа рукописів росла й росла переді мною на столі. Десятки, багато десятків аркушів різного формату, писаних чорним олівцем, численні чернетки й чистовики перекладених поезій Шевченка, кожна у кількох варіантах, з новими й новими правками, що засвідчували дуже сумлінну перекладацьку працю; завершені статті й уривки з них, конспекти використаних українських джерел, бібліографічні нотатки, примітки, коментарі, передмови, післямови, і знов-таки в кількох варіантах. А ще листи... листи... листівки... Одне слово — багатюща творча лабораторія митця, відданого справі, що колись полонила його на багато років.

Ґрунтовне знайомство з таким багатим архівом — звісно, справа не однієї ночі. Отож, аби наш вояж не минув марно, не обмежився самим спогляданням архівного скарбу, порадившись із господарем, я вирішив принаймні “інвентаризувати” побачене, тобто нехай кустарно, непрофесійно, але зафіксувати у зошитах головне: наявність, характерні риси і стан за можливістю всіх складових архіву. На це й пішла майже вся та незабутня ніч. Люб’язність і тактовність господаря, доброзичливий усміх, що не зникав з його обличчя, відчутне без слів бажання допомогти мені, якось полегшити справу не мали меж. Пам’ятаючи, що часу в нас (власне, в мене) небагато, ми свідомо обмежували спілкування тільки тим, що стосувалося архіву. Хоч бажання познайомитися ближче, погомоніти про життя, життєві колізії, інтереси, творчі задуми тощо нам не бракувало.

Ближче до ранку стос паперів почав помітно танути, а тоді й зовсім зійшов нанівець. Йожко Крагель наполіг, щоб ми бодай півтори години якщо не поспали, то принаймні подремали, адже йому, крім усього, доведеться ще підвезти мене до міста Гориці, звідки вже автобусом я подамся до Любляни. На тому й погодилися...

ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ ЗА ТЕРНИСТИХ ЧАСІВ

Прокинувшись, ми потрапили в приємний полон чогось такого духмяного, що віщувало неймовірну смакоту. Куховарка накрила стіл, а пан Йожко запросив її й мене до нього. Перше, ніж вдатися до сніданку, Йожко, начебто вибачаючись, і можливо, цікавлячись моєю реакцією, проказав:

— Даруйте, ми спочатку помолимося. У нас так прийнято перед трапезою.

— Помолімося, — мовив я, прочитав свій “Отче наш” і перехрестився без надії, що це, окрім звичайної чемності гостя, може посприяти більшій відвертості у бодай короткій розмові, на яку, як мені здалося, і він сподівався.

Я подякував Йожкові за гостинність, за допомогу з архівом, висловив задоволення з приводу нашого знайомства. Господар у від-

повідь сказав, що його теж вразив мій неочікуваний візит і увага до пам’яті його вчителя. Помалу ми увійшли у спокійне русло розмови про Абрамів архів, про Йожкові літературні заміри, про місце обраної ним сфери діяльності в суспільстві. Раптом співрозмовник збентежив мене несподіваною реплікою:

— Я тільки не розумію, чому нас треба боятися?

— Кого це “нас”? — перепитав я. — І хто боїться?

— Ну, нас, тобто священиків. А боятися... Передовсім влада... Чинovníки... Міський службовий люд... Окрім вірян, звісно...

— Мабуть, це питання не до мене, — мовив я. — І не до Інголича, з яким я до вас приїхав. Адже ні він, ні вас не боїмося. Хіба ви цього не помітили? Якби боялися, то, може, і не їхали б до вас. Або побачивши вас, повернулися б і поїхали геть?! Хоч таким боягузом я не хотів би бути.

— А якщо я вам скажу, що 1948 року югославська влада... комуністична, засудила мене до смертної кари?! “Через розстріл”!

Неочікуване зізнання приголомшило мене. Не самим фактом, а надто різким переходом від того, про що ми досі розмовляли. Не знаю, що саме підштовхнуло Йожка до цього одкровення. Але за віщо можна було вдатися до такої суворості кари стосовно мирного, інтелігентного сільського священика?! Утім, згадавши періодичні спалахи й перипетії перманентної війни совєтів з творчими, релігійними і навіть сільськими трудівниками на рідних українських теренах, я погамував свій емоційний спалах і більш-менш спокійно зреагував:

— Сподіваюся, ви розповіли це не для того, щоб налякати мене? Я міг би вас теж утаємничити у таке, що відбувалося та ще й зараз відбувається в нас, зокрема, в Україні. Варто було б поговорити про все це. Спокійно, нікуди не кваплячись. Але доки на семінарі “наші” налядачі не оголосили тривогу з приводу пропажі одного із семінаристів, нам, мабуть, варто поквипитися до Гориці. Час не жде...

Часу для розмов і сповірянь у нас тоді й справді не було. Але згодом, коли політична ситуація у Словенії (як і в нас) потроху стала змінюватися на краще, у Йожка Крагля не тільки зміцнів намір розповісти про пережите, а й з’явилися можливості здійснити це. 1988 та 1989 рр. у тижневику “Druzina” (“Сім’я”) він опублікував окремі розділи, а 1990-го видав книжку свідчення “Мої казні”, в якій докладно описав сфабрикований судовий процес над ним і вісім років ув’язнення.

Тридцятирічного жупника із села Лівек звинуватили в тому, що після остаточного встановлення державного кордону між Словенією та Італією він залишився на словенському (!) боці, тоді як більшість священиків, переважно старшого віку, побоюючись репресій комуністичного режиму, емігрували до Італії, для чого треба було пройти бук-

І ЙОЖКО КРАГЕЛЬ

вально кілька кроків вулицею Нової Гориці, щоб опинитися у Старій Горіці, тобто на італійській території. За парадоксальною логікою інкримінованих “злочину”, він залишився на батьківщині для того, щоб нелегально передавати на Захід державні таємниці, інформацію про антикомуністичні вихватки та декларації прихованих “ворогів народу” тощо. Керована комуністичною владою (на той час ще московського зразка) “гуманна” судова система, оголосивши на певному етапі амністію, замінила Крагелю смертний вирок на 20 років ув’язнення, проте внаслідок політичного саморуйнування сама стільки не протягла... А Йожко Крагель по восьми роках примусової праці повернувся до свого жупникування у селах і містечках словенського Примор’я, звідки й сам був родом.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО У ЖИТТІ Й СЛОВІ ЙОЖКА КРАГЛЯ

Для того, щоб адаптуватися після в’язниці на новому місці, Йожко Крагель, спраглий звичної миротворної священницької служби з її добре знайомим, заспокоєним етикетом, багато часу не потребував. Щойно віднайдена душевна рівновага спонукала його до самозаглиблення, роздумів, які доки не мали призвести й до непереборної потреби втілити його спонтанні медитації в літературний витвір. Тож незабаром, як і раніше, весь вільний час він волів віддавати омріяній літературній творчості, права на яку був позбавлений протягом в’язничних років.

Отож, окрім книжки-свідчення, або книжки-документа, що, до речі, через кілька років вийшла дру-

гим виданням й була перекладена й видана в Італії та Хорватії, певні етапи свого життєвого шляху автор висвітлює у новостворених книжках: “Моя Толмінщина”, де йдеться про рідний край Крагля і його дитячі роки, і “Від полустанку до полустанку”, присвячена його душпастирській і просвітницькій діяльності.

Ім’я Тараса Шевченка, вперше почуте Краглем у шкільні роки від улюбленого вчителя, який зазвичай згадував про долю великого українця у виховних розмовах з учнями, у проповідях-казаннях для парафіян, цитуючи уривки чи окремі рядки з поезій, не меркло в його пам’яті на всіх етапах життя. Тож не дивно, що і в літературній творчості, зокрема у пов’язничний час, прагнучи нагадати молоді, новим поколінням про складне минуле Словенії й України, він раз у раз, мало не в кожній публікації звертається до знакової постаті Тараса Шевченка.

1997 року у видавництві “Bran-ko” в Новій Горіці вийшов збірник творів Йосипа Абрама есеїстичного характеру “Моя Трента”, присвячених неповторній красі високогірної долини Тренти, де у селі з такою самою назвою протягом трьох років він справляв службу вікарія. Упорядкував книжку Йожко Крагель, розшукавши й відредагувавши десяток надзвичайно цікавих статей, спорядивши її ґрунтовною передмовою й примітками, а також кольоровими й чорно-білими фотографіями. Книжка ця схожа на словослів’я Трентської долини, казковому світові довкола неї, а також її самотній людності. Нездаремно у примітках автор зазначає, що з Абрамових текстів “...віє слов’янський дух, ненависть до

ворогів вітчизни, побажання, аби в кожного билосся незрадливое словенське серце, щоб були ми тверді й несхитні, подібно до твердих, несхитних скель Триглава” — найвищої гірської вершини Словенії (2 865 м).

Чимало місця у передмові Йожко Крагель присвятив Україні. Нагадавши, що саме у Тренті Йосип Абрам писав перші українознавчі розвідки “На могилі Тараса Шевченка” та “Словенці серед русинів”, опубліковані 1901-го (до 40-ї річниці з дня смерті поета) та 1902-го у часописі “Dom in svet” і підписані його улюбленим псевдонімом Козак Байда; що у Тренті було зроблено й перші кроки на шляху до перекладу “Кобзаря”, Йожко Крагель докладно знайомить читачів із характером цього видатного творчого досягнення в перекладацькій галузі, дарма що воно датується початком ХХ ст. Періодичні згадування про події такого масштабу закономірні й вкрай потрібні для того, щоб з огляду на їхню вагомість і важливість для двох народів, вони не губилися в хащах століть і продовжували служити подальшим генераціям.

Наслідком плідної співпраці Йожка Крагля з видавництвом “Ognjisce” (м. Копер) стала поява його книжок-портретів видатних словенців і патріотів: композитора Вінка Водопивця, історика, географа й публіциста Симона Рутаря, а також Івана Трінка, церковного і просвітнього діяча, поета, прозаїка й невтомого борця за національні права венеційських (Італія) словенців.

2000 року в цьому видавництві в серії “Будівничі словенської батьківщини” вийшла друком книжка

Йожка Крагля “Йосип Абрам — Трентар. До 125-річчя від дня народження”. Ретельно простудіювавши архівні матеріали свого вчителя, його книжкові й журнальні публікації, а також іншомовні, зокрема й українські джерела, Йожко Крагель створив виразний портрет словенського патріота, талановитого митця і нашого вірного друга, якого “любов до України й української пісні... супроводжувала протягом усього життя”.

Нелегкою справою була б спроба зачитувати якісь особливо цікаві уривки з неї. Їх багато. І все-таки з одним із них гріх було б не ознайомити читачів, бо в ньому, як у дзеркалі, відбито все: і висока моральність, і добросердя, і людяність, і любов до України обох словенців — того, хто творив добро, і того, хто нагадує про це людям ще й тепер.

Ідеться про маленьке гірське село Облоки, що стало місцем служби Йосипа Абрама під час Першої світової війни, де він з власної ініціативи рятував від голодної смерті його мешканців, серед яких опинилося ще й багато біженців та військовополонених. Рятував, надсилаючи листи до всіх усюд, а передовсім — до церковних, громадських і державних установ Відня — з проханням-вимогою надіслати бо-дай вагон кукурудзяного борошна чи ще чогось із харчів.

Серед полонених австрійцями вояків, що їх завезли аж до цього глухого гірського закутка, він натрапив і на українців, яких одразу почав залучати до церковних богослужінь, а свої проповіді-казання, призначені їм, читав українською мовою. “Його слухали зі сльозами на очах, не їмучи віри, що так далеченно від їхньої батьківщини могла об’явитися людина, яка їх розуміла і втішала їхньою рідною мовою, — переповідає Йожко Крагель у книжці статтю Йосипа Абрама “Мазепинець”, яку 1917

року оприлюднив люблянський часопис “Dom in svet”.

Українська і Шевченківська нота незмінно звучить також у статтях письменника Крагля в періодиці, його інтерв’ю журналістам, в яких так само, як і в книжках, він щоразу згадує й нашу першу зустріч у ті, тепер уже далекі часи. Зустріч, яка, безперечно, сприяла появі й моїх публікацій кінця 70-х—початку 80-х років минулого століття, оприлюднених у Словенії, і його книжок і публікацій у періодиці кінця 90-х—початку 2000-х років. І не лише публікації...

17 березня 2000 р. у Штаньєлю, на будинку, де 1875 року народився Йосип Абрам, відбулось урочисте встановлення пам’ятної плити. На відкритті її патріоти Штаньєля запросили саме Йожка Крагля, хоч він не є їхнім країнином. Коли гість, відкриваючи пам’ятний знак, потяг на себе шнур, високо над його головою, поряд з державним прапором суверенної Словенії, відкрилася прикріплена до стіни плита. Напис на ній співідає: “Йоже Абрам. Священник, літератор, перекладач Шевченка і народний будитель”.

Важко уявити свідомого українця, якому ці слова не зворушили б душу. Штаньєль! Мале містечко в глибині Словенії, навіть село, хоч і європейського штибу, в якому на початку 1960-х було лише 313 мешканців. І Шевченкове ім’я! Якою ж повинна бути наша гордість за сина нації, слава якого сягає таких меж, і якою повинна бути наша вдячність людям, братам по духу, що зробили все для звеличення українського генія перед своїм народом!

Вітаючи нашого вірного і незламного друга Йожка Крагля з його славним дев’яностоліттям, свідомі вагомості його внеску в словенську україністику і Шевченкіану, від щирого серця зичимо йому доброго здоров’я, бадьорості й усього, чого тільки душа забажає.

Антоніна ЧЕРНИЧКО, директор Ордо-Василівської ЗОШ, громадський директор літературно-краєзнавчого музею Т. Шевченка, Дніпропетровська обл.

Його було відкрито 1989 р. до 175-річчя з дня народження Тараса Григоровича Шевченка. На презентацію прибули правнук поета по братові Йосипу Олександр Лисенко, заслужений художник України, майстер петриківського розпису Федір Панко. Впродовж цих років відвідали музей письменники Наталка Нікуліна, Григорій Маркович, Яків Садовський, Олександр Білозір, Любов Голота.

До 195-річчя з дня народження Т. Шевченка та 20-річчя літературно-краєзнавчого музею у школі відбувся місячник, під час якого проведено книжкову виставку “Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття”. Її підготувала бібліотекар

УКЛОНІМОСЯ КОБЗАРЕВІ

Виповнилося 20 років шкільному літературно-краєзнавчому музею Т. Г. Шевченка Ордо-Василівської загальноосвітньої школи І—ІІІ ступенів Софіївського району Дніпропетровської області.

Г. Звада. Відбулися літературна вікторина за творами поета (9—11 кл.), бесіда “І оживе добра слава, слава України” для учнів 6—8 класів. Екскурсиводи Наталія Клименко, Юлія Середенко, Оксана Шадуурська, Тетяна Саламаха провели екскурсії, під час яких гості ознайомилися із Шевченкіаною Федора Панка, виставкою вишиванок на шевченківську тематику членів гуртка “Вишиваночка” та його керівника Н. Маляренко.

Цікаво пройшла читачка конференція для старшокласників “Шев-

ченко і Придніпров’я”. Школярі брали активну участь у конкурсах малюнків за творами Кобзаря, на кращого виконавця пісень на слова Шевченка. Прозвучали пісні “Зацвіла в долині червона калина”, “Тече вода з-під явора”, “Ой три шляхи широкі”, “Зоре моя вечірняя”, “По діброві вітер віє”, “Повій, вітре, на Україну”.

Усі класні колективи старанно готувалися до акції “Подарунок музею до ювілею”. Кожен намагався творчо підійти до завдання. Вразили членів журі подарунки учнів 3, 9, 11 класів.

Цього року участь у конкурсі читців поезії Т. Шевченка взяли десятки школярів. З любов’ю до Кобзаря та з відповідальністю поставилися учасники до цієї важкої, але шляхетної справи: пошанування святого Тарасового імені та поглибленого вивчення його спадщини.

Традиційне для учнів початкових класів свято “Посвята у кобзаря” до нього старанно готувалися четвертокласники. Це своєрідне випробування на знання творчості Т. Шевченка, з яким вони успішно впоралися разом зі своїми помічниками: класоводом В. Кращенко та педагогом-організатором Г. Борзняк.

Цікавим надбанням до ювілею стала презентація збірника “Вінок Кобзареві”, виданого поки що в

комп’ютерному варіанті. До збірника увійшли вірші поетів Дніпропетровщини, зокрема й Софіївщини, різні за творчим почерком та інтонаціями, сприйняттям дійсності й мистецькими уподобаннями, яких об’єднує прагнення передати безмежну любов та шану до великого сина України, хранителя української мови та духовності Т. Шевченка: Любові Голоти, Наташки Нікуліної, Віктора Коржа, Юрія Кириченка, Ганни Шепітько, Анатолія Шкляра, Ганни Світличної, Валерія Ковтуненка, Сергія Бурлакова, Олександра Зайвого, Фросини Карпенко, Олександра Заггороднього, Гаврила Прокопенка, Ігоря Пуппо; Вікторії Черничко, Світлани Шеремет, Олени Степури, Антоніни Черничко тощо. У виданні вміщено статтю-дослідження “Кобзар і Придніпров’я”, в якій йдеться про ймовірне відвідання Т. Шевченка Катеринославщини 1843 року, під час його першої подорожі Україною. Є тут і розповідь про наш шкільний літературно-краєзнавчий музей. Збірник покликаний надати уявлення про поетичну Шевченкіану нашого краю.

Під час презентації прозвучали біографії поетів, їхні вірші, інсценізації творів Великого Кобзаря, пісні на слова Шевченка у виконанні учнів, учителів.

Свято завершилося, але в серцях присутніх надовго залишаться спогади і приємні враження від побаченого.

Нехай у кожній хаті на видноті лежить “Кобзар”, хай у кожній світлиці буде портрет Шевченка, щоб слово Тарасове світило старому і малому, вічно стояло на сторожі України, не забували його прийдешні покоління. Душі наші нехай освятяться великою мудрістю безсмертного генія українського народу.

Музей приймає гостей. Крайня праворуч — Антоніна Черничко

Духовні нащадки великого Тараса

— **Що означає для нас європейський вимір української освіти?**

— Уявімо таку систему координат: по горизонталі — ефективність і наявність вибору, по вертикалі — досконалість і рівність (справедливість). Це — система координат з чотирьох суспільних цінностей, автор її американець Серджовані. Він ілюструє її прикладами з історії розвитку освіти США. Моя позиція така: ми опинились десь між ефективністю й досконалістю — як для суспільних потреб. Ефективність найлегше визначити. Це найкращий результат за найменших видатків. Ми мали унітарну систему освіти, а рівність можливостей — ілюзорна. Розрив між якістю освіти залежав від регіону, місцевості, село це чи місто. “Європейський відрізок” української освіти ще надто малий. Але, що дуже важливо, — з’явився вибір.

— **Дмитро Дроздовський, який аналізував якісний склад тих, хто пройшов зовнішнє незалежне тестування 2008 року, стверджує, що низькі результати незалежного тестування (майже 44 % випускників шкіл знають українську мову літературу на трійку; триєчників з математики — 46 %) — “не провина дітей, а гандж усієї системи освіти, в якій не плекають учителів-новаторів. Це і провина держави, яка не дбала і не дбає про вчителів”.**

— Слід говорити не лише про вчителів-новаторів, а й про середній рівень учительського загалу. У нас, звичайно, є чудові вчителі. Але важливий середній рівень. Щоб досягти належного рівня в освіті, а згодом і в суспільстві, треба дбати про основну масу. А щодо новаторства, то ми вже мали змогу переконатися, що стиль і методи новачій важко передаються іншим. Це була ілюзія — поширення досвіду новаторів. А в технологічній площині треба говорити про належну підготовку вчителів, їхній розвиток.

— **І все ж мусимо, хоч як прикро, констатувати: держава про вчителя не дбає, як належить. Повернуся до згаданої статті. Автор стверджує: “Ще потужну двадцять років тому систему освіти, — коли українські вчені (зокрема, і математики) їхали у США, у країни Латинської Америки, і там здобували дипломи професорів за лічені роки, держави давали їм квартири і фінансували наукові про-**

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС — НЕ ЄДИНА СКЛАДОВА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Які кроки здійснюють у напрямі європеїзації української освіти? Чи конкурентоспроможна наша вища школа на світовій арені? Що означає бути вчителем сьогодні? Про це розмовляємо з директором Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти кандидатом біологічних наук Романом Шияном.

екти, — зруйновано. В Україні — пуста”. Ви погоджуєтеся з цим?

— Уже нинішня молода генерація знаходить собі місце на Заході. Становище науки в Україні не дає змоги молодим науковцям працювати вдома. Троє моїх однокурсників працюють на Заході. І на дуже високому рівні. А з ними — і їхні аспіранти з тих країн, де вони працюють, і наші також. Щороку хтось із них веде спецкурси на біологічному факультеті Львівського національного університету імені Івана Франка, який і я закінчив. Збираються студенти і викладачі, відбувається цікава і потрібна розмова. Це дає нашим студентам відчуття перспективи. Нещодавно був семінар на пошану Омеляна Гойди. І коли я почув виступ свого однокурсника, який отримав від Французької академії наук найвище наукове звання, пожалкував, що свого часу залишив біологію, що не займаюсь науковими дослідженнями.

— **“Європа насувалася на нас поступово, — читаємо в Леоніда Шульмана (Свобода. — 2007. — 17—23 липня). — І не найкращим боком. Мене пересмикнуло, коли всі вищі навчальні заклади почали йменуватися університетами”.**

— Мене теж. Як каже професор Зарічний, університет — університетом, але мають бути галузеві інститути, бо ж університет — від слова “універсальний”. Це ніби родова ознака. У нас впроваджується нині Болонська система. На жаль, у спрощеному вигляді, через “арифметику”. Захопилися підрахунками в контексті кредитно-модульної системи: нараховують бали і вважають, ніби вдалося перевести навчання в іншу “школу”, інший вимір. Цим переважно і вичерпується запровадження Болонської системи. А мало б бути справжнє залучення студентів до усвідомленої самостійної праці.

Студенти наші повертаються із Заходу й мусять у своєму ВНЗ до складати іспити з дисциплін, яких там не вивчали. Тобто у нас поки що належним чином не погоджено навчальні плани — відповідно до того, як вимагає Болонська декларація. А навчатися нашим студентам там також непросто. Не звикли до такого підходу — повсякденної самостійної праці у бібліотеці. Але мусять працювати, бо ж іспити там скласти непросто.

— **Тепер про наше копіювання іншого нововведення: випускаємо, за західним зразком, бакалаврів, спеціалістів і магістрів. Багато хто вважає це шкідливим новаторством. Або принаймні не схвалює цієї тріади.**

— Тут є пастка. Доки був проміжний рівень — “спеціаліст”, то дуалізм “спеціаліст” — “магістр” давав змогу маневрувати. Спеціаліст — послідовна модель учителя. Бакалавр — це ніби “незакінчений” учитель. Така думка превалює. А як на Заході? Там бакалаврат інший. І якщо в нашому розумінні другий бакалаврат — наче той самий кваліфікаційний рівень, ніби незакінчена вища освіта, то на Заході це з іншої предметної галузі.

— **Чи справедливо, що на магістра треба вдруге вступати до свого ВНЗ? Тим більш, що серед кандидатів на магістра — і випускники інших ВНЗ?**

— На мою думку, магістерські програми мали б стосуватися меншої кількості студентів. Досі було звично мати спеціаліста-учителя. Якщо реально підвищитися на речі, цієї можливості тепер нема. Адже магістерські програми відкрито на державному рівні.

— **А чи достатньо сил у Вашому інституті?**

— Можливостей обласного інституту післядипломної освіти, річ ясна, ніколи не буде достатньо — в області 40 000 педагогів, а від 5 до 7 тисяч щороку підвищують квалі-

фікацію. Ми перейшли до кредитно-модульної системи. Постійно вчимося, і значна частина нашої діяльності наближена до місця праці вчителів. Працюють методичні об’єднання освітніх округів, учитель-консультанти.

Чимало уваги приділяємо інформаційно-комунікативним технологіям. У районах працюють учителі, яких називаємо тренерами. Ідеться про вчителів інформатики. На базі шкіл, де є обладнання, вчителі організовують 48-годинний курс для інших учителів. Укладаємо трудові угоди з педагогами про те, що вони надають послуги з підвищення кваліфікації для певної кількості колег.

— **В Україні нині функціонують 904 ВНЗ I—IV рівнів акредитації. Чи є потреба в такій кількості?**

— Запитання риторичне. Зрозуміло, що ні... На мою думку, ми не втратили конкурентного потенціалу. Якщо поглянути на проблеми, які досліджують у країнах ЄС, то їхнє бачення з нашим збігається. Проблеми у нас схожі. Закордонні колеги також критично висловлюються про інформаційно-комунікативні технології в освіті. Можливо, це трохи інший рівень критичності. Наша проблема в тому, що ми відірвані від загальноєвропейського дискурсу. Якщо взяти перелік світових періодичних видань, з якими можуть ознайомитися наші освітяни, то він дуже скромний. Таких видань одиниці. Коли я навчався в аспірантурі в Підмосков’ї, читав усе, що виходило у світі. Є альтернатива — Інтернет. Але у нас мало хто читає, та й то епізодично. Усі ми повинні добре розуміти освітнянський контекст, бути в єдиному науковому полі.

— **Міністр Іван Вакарчук ініціює обмін викладачів і студентів з різних регіонів. Як Ви ставитеся до такого нововведення?**

— Більш ніж позитивно. Ми понад десять років тому пробували це робити, але тоді міністерство вдалося мало не до рознарядки. Нині маємо контакти з Одесою, Луганськом, Донецьком. У мене є деякі доповнення щодо компетентнішого підходу у формуванні змісту освіти. Звичайно, дешевше, коли приїжджають викладачі...

— **Як запроваджується профільне навчання?**

— На мою думку, школа не повинна бути надто спрофільованою, хоч профорієнтація потрібна. Адже школа — це загальноосвітній заклад. Тим більш, що нині в моді парадигма освіти протягом усього життя. Дуже часто трапляється, що людина з часом змінює професію. Ми ще мало працюємо над тим, щоб пропагувати освіту відповідно до здібностей конкретної особистості. Потрібно якомога ширше давати учням уявлення про світ професій. Але раннє орієнтування на професію малоефективне, як і бакалаврат у ВНЗ.

Нині переходимо на 12-річне навчання. Намагались випередити ситуацію через підготовку навчально-методичного матеріалу, підручників, але щоразу з’являвся якийсь предмет (“Етика” в 5—6 класах, “Художня культура” в 9 класі). Нам бракує висококваліфікованих учителів з мистецтва і музики. Тут багато залежить від Києва. Міністерство освіти і науки повинно дати в цьому плані чіткі рамки. Треба виходити з досвіду шкіл нового типу.

— **Які проблеми Ви ще виокремили б?**

— Є прогалини у підготовці вчителя. В інституті ми його доучуємо. Але з’являється попит на нові спеціалізації. Наші амбіції зводяться до того, щоб за новими спеціалізаціями сформувати одну-дві групи. Самотужки цього не зробимо. Треба шукати партнерів — у Львівському національному університеті, Національній академії мистецтв, Університеті фізичної культури, щоб спільно ліцензувати нові навчальні програми.

У межах країни має бути мобільність, Болонський процес — не єдина складова європейської освітньої політики.

Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК

ДІТИ ЕКЗАМЕНУЮТЬ ДЕПУТАТІВ

Віталій КОРЖ,
народний депутат України

Нещодавно понад тридцять школярів мого рідного Куликівського району, що на Чернігівщині, були гостями у Верховній Раді України.

Діти дізналися, як організовано роботу українського парламенту, побували в багатьох його приміщеннях.

Цікавим продовженням була спеціальна конференція для школярів, яку я провів спільно зі співробітниками Комітету Верховної Ради з питань науки і освіти — головою секретаріату, кандидатом педагогічних наук Борисом Чижевським та його заступником, доктором економічних наук Ігорем Жилевим. Юним гостям розповіли, чим займається Комітет, які законопроекти стосуються вчителів, учнів і студентської молоді.

Тож деякі запитання гостей і відповіді на них.

Галина Шаталова: “Тест з української мови, зрозуміло, потрібний.

Але навіщо складати тест з української літератури?”

Борис Чижевський: “Література — не тільки (і не стільки) шкільна дисципліна, а передовсім — творча, інтелектуальна й історична спадщина. Знати її — наш обов’язок. Не треба охоплювати все. Виберіть 100 найкращих книжок, прочитайте, а потім ще читайте їх упродовж життя для підвищення інтелектуального і творчого рівня.

Марія Кріпосна: “Чи залишаться встановлені пільги і чи не буде змінено загальний тестовий бал для вступу?”

Ігор Жилєв: “Пільги залишаються і залишається загальний мінімум тестових балів для всіх вищих навчальних закладів, окрім балів, потрібних для вступу до Києво-Могилянської академії та Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, де цей рівень вищий”.

Найбільше питань і найгарячіша дискусія розгорнулися про перехід на 12-річне шкільне навчання та школярство з шести років. Біль-

шість гостей переконана, що для сільських дітей, батьків і вчителів така система недоцільна.

Інна Плеса, вчителька: “Шестирічна дитина ще не може вчитися у повному розумінні цього слова. Вона здатна лише гратися у навчання, а також їй потрібно їсти й спати. Беручи шестирічних дітей до школи, ми калічимо їх фізично і психологічно. Навіть у нашій школі райцентру, де навчається 500 учнів (не кажучи про сільські), нема умов для навчання шестирічок. А отих 1500 грн, передбачених у середньому на одного учня, фактично не виділяють. Більш того, позакривали сільські школи, де була невелика кількість учнів, і цим завдано шкоди розвитку сіл. І пенсійне забезпечення вчителів нині недостатнє”.

Борис Чижевський: “Вочевидь, освіта поки що перебуває не в ринкових умовах. Комітету вдалося добитися, щоб Верховна Рада оголосила мораторій на закриття сільських шкіл: їх можна нині закривати лише з дозволу сільської громади.”

Юрій Федоренко, вчитель: “Дітей навчають у школі теорії, а практику життя вони знають мало. До того ж, перевантаженість очевидна: майже сім годин праці у школі, плюс відпрацювання домашніх завдань. А ще ж треба забезпечити профорієнтацію і практичну спеціалізацію...”

Обговорення тривало впродовж

двох годин і закінчилося узгодженою пропозицією про подальшу співпрацю школи з парламентарями. Зокрема, гостей запросили взяти участь у парламентських слуханнях з актуальних проблем розвитку освітньої галузі, а на згадку вручили сувеніри і книжки, видані мною саме для вдосконалення виховної роботи у системі освіти.

НЕ ВТРАТИТИ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ ПОКОЛІННЯМИ

Просвітяни Оболонського району Києва впродовж 20 років активно працюють на українську ідею. Один із напрямів роботи — виховання підлітків. “Найважливіше — не втратити зв'язку між поколіннями. Якщо зернята висіяти в добре підготовлений ґрунт — чекай щедрого урожаю, — вважає завідувач підліткового клубу “Мінський” Тамара Приходько. — Наша мета — прищепити дітям любов до рідної землі, мови, передати їм традиції свого народу”.

У приміщенні цього закладу домашньому затишку. На стінах — цікавий живопис, зразки петриківського розпису, аплікації.

— Це роботи наших дітей, — хвалиться завідувачка.

— Тамаро Григорівно, нелегко, мабуть, з дітьми такого віку? Вочевидь, є діти з неблагополучних сімей?

— У клубі працюю з 1975-го. Ми ставимо за мету запобігти втягуну підлітків у кримінальний світ. На жаль, спеціальної служби, яка займалася б профілактикою і наданням інформації про дітей, схильних до правопорушень, в Україні немає. Діти самі приходять у наш клуб, маленьких приводять мами. Підтримуємо тісний зв'язок з усіма навчальними закладами Оболонського району — спілкуємося, організовуємо спільні вечори,

концерти.

При клубі діють 12 гуртків: іноземної мови, малювання, петриківського розпису, бісероплетіння тощо. З дітьми працюють талановиті педагоги, скажімо, різьбярства навчає 80-річний Генріх Корвін-Піотровський, людина знатного роду. За освітою — інженер технолог, за покликанням — майстер-різьбяр.

Працює літературне об'єднання “Оболонський альманах”, яке очолює Ірина Колесник. Крім хорів “Просвіта”, “Просвітяночка” і сопілкаріків, якими керує Раїса Марченко, є гуртки вокалу, класи гітари

Учасники хорів “Просвіта” і “Просвітяночка”

і спортивного танцю. Намагаємось відродити забуте. Молодь повинна знати своє коріння.

— Попри економічні негаради, ваш клуб успішно розвивається. Хтось вам допомагає?

— Матеріальну підтримку нада-

ють наші керівники з Центру соціальної служби для молоді — директор Людмила Спіріна та її заступник Людмила Мізюк.

— Яка подальша доля вихованців вашого центру?

— Клуб відвідує близько чоти-

рьохсот дітей. Багатьом з них ми допомогли не тільки обрати вищий навчальний заклад, а й вступити в нього, бо знаємо їхні здібності. Наш обов'язок — переконати, що дитина має хист до певної справи, вселити в неї впевненість. Головне — ставитися до дітей по-материнськи, “світлий шлях їм показати...”.

Ось вироби наших вихованців: плетені з бісеру пташки, між квітами й деревами походжають лісові мешканці. Цвітуть на шовку мальовані іриси, дзвіночки, фіалки. Зображені олійними фарбами, красуються гербери, шавлії. На стінах — ікони й писанки в стилі петриківського розпису. Ще — витончені різьблені скриньки, вазы для фруктів і навіть світильники.

— Оце все створили ваші діти!?

— Здебільшого це дитячі твори, але деякі малювала я сама. Спеціальних гуртків не веду, бо професійно цього не навчалася. Коли діти просять, передаю їм свій досвід з бісероплетіння, техніки батику, навчаю малювати олійними фарбами.

Я дуже люблю своїх дітей і мені не байдужі їхні долі.

Розмовляла
Тетяна ЛЕМЕШКО,
член НСПУ

Володимир САВЕНКО,
голова Слов'янського об'єднання
ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка,
Донецька обл.

Цю людину добре знають не лише в Донецькій області, а й далеко за її межами. Якось із директором Краматорської української гімназії Миколою Конобрицьким завітали до славнозвісної київської школи імені Слюсаренка. На полиці директорської шафи помітили видану нещодавно книжку “Барви української мови”. Виявилось, що директор Олена Онаць добре знає її автора — Василя Горбачука.

Василь Тихонович закінчив Львівський державний університет ім. І. Франка й аспірантуру в Київському науково-дослідному інституті педагогіки, набув практичних навичок педагогічної роботи в кількох педінститутах України, посилено працює, самовдосконалюється. Науковий доробок його становить понад 120 публікацій, 30 з них — окремі видання, брошури, решта — статті в науково-методичних журналах, збірниках, розділи в посібниках. Основні напрями досліджень — сучасна українська літературна мова, методика викладання української мови в школах та педагогічних вищих навчальних закладах.

Нинішні молоді викладачі української мови і науковці-україністи поступово забувають, що любити і відстоювати рідне слово в минулому було небезпечно. А Василь Ти-

Василь Горбачук й Андрій Нечитайло обговорюють “Барви української мови”

хонович це відчув на собі. 1972 року за читання й поширення самвидавської літератури на вимогу КДБ його звільнили з роботи в Кіровоградському педінституті. Усі спроби працевлаштуватися відповідні служби блокували. Лише через рік завдяки активній і ризикованій на той час підтримці проректора Слов'янського педінституту Дмитра Кравчука його допустили до викладацької діяльності. Але ще багато років не друкували. Лише в незалежній Україні його праця отримала визнання. Особливо поці-

нувала Василя Горбачука “Просвіта”. За вагомий внесок у збереження і розвиток української культури і мови на Донбасі, розбудову та зміцнення Української держави Товариство української мови відзначило його “Золотою грамотою”, а ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка — Дипломом і медаллю “Будівничий України”.

У свої поважні літа професор Василь Горбачук став одним із перших просвітян Слов'янська і Донецької області. За його ініціативою 1994 року на факультеті підго-

товки вчителів початкових класів відкрили філологічне відділення, яке через два роки перетворилося на повноцінний філологічний факультет. З його ініціативи створили науково-дослідний центр “Південна Слобожанщина”, який вивчав діалекти, фольклор і етнографію півдня Харківщини та півночі Донецької й Луганської областей. Було зібрано багату колекцію зразків усної народної творчості, опубліковано низку ґрунтовних наукових статей, написано чимало кандидатських дисертацій.

Шанувальники української мови університету підтримали декана і заснували студентський літературно-мистецький альманах “Євшан”. Василь Горбачук започаткував викладання нових предметів: “Основи журналістики”, “Українська література діаспори”. Але ні відповідної літератури, ні фахівця не було. Допоміг випадок. Якось улітку 1994 року на кафедру української мови і літератури завітав професор Ратгертського університету (Нью-Йорк), сказав, що він наш земляк, його мати до війни закінчила Слов'янський педінститут, вчителювала у Слов'янську. А цікавить його, як вивчають у Слов'янському педінституті українську мову й літературу. Василь Тихонович зрозумів, що така людина потрібна кафедрі.

— Не вірячи в успіх, — згадає Василь Горбачук, — я наважився запросити Віталія Кейса працювати в нас. Він погодився. І вже наступного року не тільки прочитав нашим студентам новий курс, а й привіз і залишив на кафедрі багато літератури. Повернувшись до Америки, Віталій Кейс розповів про наші проблеми. Невдовзі на адресу педінституту почали надходити посилки з книжками. Так з'явилася “бібліотека діаспори”, як її називають студенти. Зараз у ній понад дві тисячі томів. Тепер наші викладачі мають можливість самостійно опрацьовувати матеріал і вести спецкурс.

Наш просвітянський ветеран активно сприяв створенню Бібліотеки української літератури при Будинку “Просвіти”. Зокрема передав 500 примірників своєї праці “Барви української мови”, яку видав з допомогою друзів у діаспорі — Любові й Івана Заковоротних і Віталія Кейса. Цю книжку ми даруємо навчальним закладам і всім, хто відзначився у просвітянській роботі.

Навіть у ювілейні дні — Василеві Горбачуку виповнилося 80 — просвітянин працює над збіркою спогадів про діяльність Народного руху України у нашому краї. Ми, колеги, бажаємо Вам, Василю Тихоновичу, доброго здоров'я, успіхів.

ЛИЦАР ВЕЛИКОЇ ІДЕЇ

“Ми виступили на арену історії тоді, коли світ не знав, що таке Україна... Єдиною боротьбою, упертою і безкомпромісною, ми показали світові, що Україна і її народ живе і бореться за свободу і державну незалежність”.

Ці слова належать одному з основоположників сучасної української державності, Голові Директорії Української Народної Республіки, Головному Отаману Армії УНР Симону Петлюрі, 130-річчя з дня народження якого відзначає Україна. Для Поділля ця дата особливо знаменна, бо саме з подільських

краєм пов'язана значна частина життя і діяльності Лицаря Великої Ідеї.

З нагоди ювілею в читальні Народного дому “Просвіти” Хмельницького розгорнуто книжкову виставку “Достойник честі”, де представлено книжки, документи, матеріали, фотографії, листи Симона Петлюри, спогади про нього та його родину.

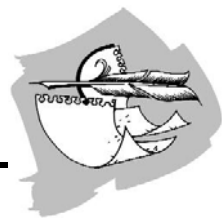
Великий інтерес викликають унікальні зарубіжні видання “Симон Петлюра. Державний муж”, часописи “Самостійна Україна”, “Авангард”, “Рідна школа”, “Крилаті”;

поштова марка Української Народної Республіки “Симон Петлюра”.

До уваги відвідувачів — невеличка книжка самого Петлюри “Московська воша”, в якій ідеться про тяжкі наслідки більшовицького хазяйнування в Україні. Цей твір — своєрідний документ часу. Книжка, представлена на виставці, — передрук паризького видання. Оригінал перебуває в бібліотеці Музею Симона Петлюри в Парижі.

Прес-служба Хмельницького міськкоб'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

* * *

Я був на Ельбрусі між хмарного неба.
Відтоді тримаюсь програми:
якщо вже витати у хмарах, то треба,
щоб чулася твердь під ногами.

* * *

Скидається мені картина ця
на сатанинський глум чи Божу кару:
то тут, то там баран або вівця
пасе людей, що збилися в отару.

* * *

Жив-поживав людоїд в давнину,
погляди мав щиросерді.
Криком не раз він будив далину:
“Люди, люблю вас до смерті!”

* * *

Ознаки ще з печерної імлі
відбито в генах наших індивідів:
одні від гуманоїдів пішли,
а інші явно від гуманоїдів.

* * *

Те прислів'я давне при нагоді
уточнімо в новочаснім вияві:
дядько, як належить, на городі,
тільки бузина чомусь у Києві.

* * *

Насмічено в пам'яті нашій, замулено.
Вже й, сповнений духу злощасного,
Шевченка назвав
перезитком минулого
один недожиток сучасного.

* * *

“Розіпни!” — до сьогодні
з біблійної мли
не змовкає орава затята.
Вже Євангеліє від Іуди знайшли.
Видно, скоро знайдуть — від Пілата.

* * *

Природу любимо дотла
з шаленим захватом вандала.
Вона — навколишня була,
та вже навколішньою стала.

* * *

Зводять все у культурі
на секс і на мат
культуртрегери нахабкуваті.
Геніальне мистецтво уже не формат,
генітальне лише у форматі.

* * *

Хам (Ноїв син, брат Сима та Яфета)
забрів до нас і наш паплюжить рід.
Антисеміт — це не моя прикмета,
а щодо хамства, я — антихаміт.

* * *

Застарілі ці ваші новації,
претензійно закручені текстики.
Ви обходитеся без пунктуації,
а чому б не відразу без лексики?

* * *

Пішов поет (невдаха із невдах)
у піснярі — вже успіху досяг.
Гримлять пісні, але не чути слів,
ніхто й не знає, що він там наплів.

* * *

Критик би розвіяв цю полову.
Та до збірки віршів дав натомість
космонавт похвальну передмову.
Космонавти люблять невагомість.

* * *

Мовний рівень державця
достатній цілком,
якщо знає він “два язика”,
володіючи суржиком (зі словником)
й матірщиною (без словника).

* * *

“Ко мне!” — собаці віддає наказ
моя сусідка, мовою і зовні —
типова українка. Та у нас
собаки все одно “російськомовні”.

* * *

Ось вам приклад
із виразів перекладних,
що для роздумів поштовх дає:
якщо більшість у нас переважна,
то в них —
“большинство подавляющее”.

Визначальними рисами творчої особистості Анатолія Бортняка є людяність, надійність, порядність, тонке і глибинне проникнення у таїну українського слова, а ще — постійне вболівання за долю України, за духовне відродження рідного народу. Саме А. Бортняк організовував і був першим головою Товариства української мови ім. Т. Шевченка у Вінниці, півтора десятиліття очолював письменницьку громаду Поділля. Він цілоденно в праці, адже людям потрібен хліб духовний.

Анатолій БОРТНЯК

ІРОНІЧНІ КАТРЕНИ

* * *

Вовк переконував, як міг,
сусідів з поля, з лісу,
що спільний простір для усіх
потрібний до зарізу.

* * *

Поранена козуля до мисливця
бреше, не зрозумівши, хто убивця,
очима просить їй допомогти...
Чомусь згадалась, Україно, ти.

* * *

Гойдали нас пестливі дзеньки-бреньки.
Не тільки “ненько” — мовили до мами,
ми й ворогам казали: “воріженьки”...
І з козаків зробились козачками.

* * *

Мов рубікон, партійний муже,
переступив ти знов поріг,
з якоїсь партії в нову вже
прийшов, побачив, перебіг.

* * *

Світ від виборчих наших прояв
ошелешений, мов заворожений.
Переможець в нас той, хто програв,
а хто виграв, то той переможений.

* * *

Сенатором римським обрали коня,
Калігули вволивши дике бажання.
Вмикаю транзистор — та сама дурня:
із залу Верховної Ради — іржання.

* * *

Їх день у день мета одна
веде під зводи товстостінні —
укотре знов зійтися на
взаємонепорозумінні.

* * *

Боком обходять у нас депутати
гнаних, злиднених, сумних...
Мусять (за статусом) не захищати,
а захищатись від них.

* * *

“Ніщо людське для мене не чуже!”
Народжену в душі пишнобородій,
класичну фразу вік наш береже:
у нас її повторить кожен злодій.

* * *

Коню дарованому в зуби
усе ж заглянь. Хай Трої тінь
застереже тебе від згуби:
чи не троянський часом кінь?

* * *

Ридма знов співатимемо: “Ой...”?
Гнутимем хребти на чужину?
Нам потрібен мир, але не той,
що страшніший навіть за війну.

* * *

Виступають вони з двох боків барикад
полум'яно — за злагоду й лад;
одне одному яму копають вони,
щоб зарити сокиру війни.

* * *

Характерний суспільний синдром
нам зразки демонструє сумні.

Ось один з них: баран бараном,
але весь в золотому руні.

* * *

Хабарництво нині в законі у нас.
Служиві на лапу беруть повсякчас.
Один з них, проте, не бере хабарів,
на чому недавно якраз погорів.

* * *

Згріб яструб солов'я, відому
пташину з'їв усмак.
Публічно згадував потому:
“Прекрасний був співак!”

* * *

Запишалась копійка одна
з-поміж різних монет у крамниці,
гордовито сказала вона:
“Не розмінююсь я на дрібниці!”

* * *

Іскривсь водоспад,
вирував стрімголов,
вибрикував думку сувору:
буває й падіння таке, що немов
звитяжне піднесення вгору.

* * *

Радіють іуди такій от штуковині,
збереженій з давніх віків:
усі заробітки в нас оподатковані,
окрім тридцяти срібняків.

* * *

Така пиха в стовпа була!
На сосну, дуба чи березу
дивився зверхньо, стовбула —
як на зелену неотесу.

* * *

Не все ще нам відомо до кінця.
А, втім, коли про це ведеться мова,
на всяке запитання мудреця
у дурня завжди відповідь готова.

* * *

Промови твої — гуркотнеча сама.
На жаль, у них проблиску думки нема.
Коли вже грозою явивсь над людьми,
то зблисни спочатку, а потім грими.

* * *

Впізнаю тебе по велемов'ю.
Свідчиш ти з програмного рядка,
що писав цю збірку віршів кров'ю...
Але, видно, кров твоя — рідка.

* * *

Створив ти цикл
у творчому завязатті —
набір крилатих виразів і фраз.
Вони такі, я впевнився, крилаті,
що вилітають з пам'яті ураз.

* * *

З екранів нецензурщина ірже.
Брутальна пісня. Книжка матюкова.
Свободи слова домоглися вже,
пора боротись за цензуру слова.

* * *

Така вона й поміж людей
традиція дієва:
коли у зайця ювілей,
то перший тост — за лева.

* * *

Мені неприємні в'язкі славослівці,
облесність чужа взагалі.
Люблю лиш, як гладять мене по голівці
мої онучата малі.

* * *

Цей проти течії не попливе.
Все зважить, озирнеться на всі боки
і, вигукнувши гасло: “Хай живе!..”,
додасть, обачно уточнивши: “Поки”.

* * *

Свиню годували досита. Однак
невдовзі забили в хліві...
Ніщо не вкорочує віку отак,
як щедрі харчі дармові.

* * *

На творчу думку спротив
хижо скалиться
відтоді, як в придачу до вола
не винайшли ще колеса, а палиця
для нього вже підібрана була.

* * *

Тішать нас історії аннали
парадоксом тим або ж отим...
Вік, в якому золота не знали,
називали греки золотим.

* * *

Всього досяг цей спритний індивід,
завдячуючи куму, свату, брату...
І ось помер. Невже у кращий світ
потрапив теж, за звичкою, по блату?

* * *

Підзорює велетів зло звідусіль.
Під настрій подумав на морі я,
що кит — очевидно, вразливіша ціль,
приміром, аніж інфузорія.

* * *

“Бути чи не бути?” — ця дилема
в нас перефразована давно
й до кінця розв'язана, зокрема:
“Пити чи не пити? Все одно!”

* * *

Гризуть тебе підозри, застороги...
Тобі про те і чути не з руки,
що сам Ісус мив однодумцям ноги, —
ти ж їм перемиваєш кісточки.

* * *

Не вдалося воріт барану
повалити, хоч гризла охота.
Він відхекався й мовив: “Ну й ну,
надзвичайно уперті ворота!”

* * *

Мене під три чорти (а чи й під триста)
послав ти гнівно — за мою пародію.
Але коли не стане пародиста,
то хто ж тебе читатиме, добродію?

* * *

Досяг ти і слави, і влади, земляче,
за тебе усе ж у тривозі я.
Ти маєш залізний характер. Тим паче
його під'їдає корозія.

* * *

Мені термометр підказав допіру,
що гарячковість — річ сумнівна досить.
Коли в людині жару понад міру,
то жар уже не гріє, а морозить.

* * *

Не продав ні примірника мій побратим,
як і я, попри плани міражні...
Залишається гірко втішатися тим,
що письменники ми — не продажні.

* * *

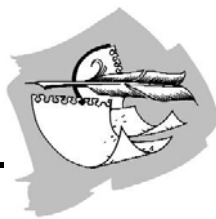
Причіпок для ревнощів є сто,
та скажу з добра, а не в злобі:
найчастіше той ревнує, хто
сам не вірить в себе чи собі.

* * *

Я грішний. В'язнуть, вочевидь,
гріховні реп'яхи...
Але за що Господь простить,
як не за ті гріхи?

* * *

Як умру, сягнувши небосхилу,
і моя душа перейде в міф, —
покладіте камінь на могилу,
що його котив я, мов Сізіф.

Надія КИР'ЯН,
Олена ШУЛЬГА

Михайло Слабошпицький, виконавчий директор Ліги українських меценатів, співголова координаційної ради конкурсу:

Ми зібрали прес-конференцію, щоб привернути увагу громадськості до проблеми проведення Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика, оскільки цей захід вимагає об'єднання свідомих українців.

Коли ми його розпочинали, деякі українські патріоти наголошували, що не можна співпрацювати з Міністерством освіти, оскільки тоді його очолював Василь Кремень, якого ототожнювали з СДПУ(о). Ми відповіли, що проводимемо конкурс і з лівими, і з правими, бо всі живемо в Україні. Так роблять у цивілізованих державах.

Дев'ятий конкурс проходив найважче. Хоч перед початком настрої був піднесений, оскільки Президент видав кілька указів, зокрема про те, що конкурс проводитиметься з використанням коштів з Державного бюджету. Кабінет Міністрів видав постанову з цього приводу. Але кошти меценатів виявилися основними. Конкурс провели, але від Української держави, від уряду гроші досі не надійшли.

Нещодавно з Міністерства культури і туризму повідомили, що надають десять тисяч гривень (замість обіцяних півмільйона). Але і їх досі немає.

Відбуваються цікаві події. При кожному міністерстві створюють якісь державні підприємства, яким виділяють кошти, однак частину забирають собі. Це як легалізація корупції. Наприклад, при Міністерстві культури і туризму є державне підприємство, яке очолює Нонна Юшкова. І вона нам диктує, на що можна витратити гроші, а на що ні.

Тому якщо щодо конкурсу є якісь загрози, то це від державного чиновника. І ми від імені громадськості України просимо захисту. Не хочемо, щоб у Міністерстві освіти і науки України удосконалювали конкурс і приходила нова команда.

Цього року мали величезну напругу в роботі журі. Я вперше не повірив, коли визначили переможців. Раніше головою журі працювала академік Любов Мацько, і не було жодних проблем. Наполягаємо, щоб вона повернулася, і щоб кандидатури членів журі погоджували з наглядовою радою конкурсу.

Вісім років ми успішно співпрацювали з Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти. А коли з'являються нові люди, які претендують на роль координаторів, — з'являються нові проблеми. Я цього не хотів би.

Ситуація така: можуть змінюватися керівники держави, міністри, а ті, хто починав цю справу, мають її продовжувати.

Меценати нам допомагають, але якби влада була національно свідомою, то на закритті конкурсу переможців нагороджували б і від Президента України, і від Прем'єр-міністра, і від голови Верховної Ради.

Павло Полянський, заступник міністра освіти і науки України:

Міністерство розглядає цей конкурс як вкрай важливий захід у низці інших кроків щодо підвищення статусу державної мови не лише в навчально-виховному процесі системи освіти, а й у державі загалом.

Назву ряд інших заходів, які проводить міністерство для поліпшення мовної ситуації.

Торік ми провели Всеукраїнську нараду вчителів української мови й літератури, які працюють у школах з навчанням мовами національних меншин. Це була перша така нарада в історії незалежної України. Понад триста вчителів розповідали про те, як їм працюється в тих школах, де батьки, місцева громада, діти в силу етнічного складу певних населених пунктів сприймають мову держави, громадянами якої вони є. Дехто з них її потрактовує як іноземну. Уявити, що може бути щось подібне на теренах інших країн, дуже складно. За результатами цієї наради після бурхливого обговорення було розроблено програму поліпшення вивчення державної мови.

Нещодавно ми зустрічалися з Верховним Комісаром ОБСЄ у справах національних меншин, який на наполегливе прохання Міністерства освіти і науки, українського уряду прибув в Україну після того, як відвідав Російську Федерацію. Місія ОБСЄ здійс-

БЕЗ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ

В Укрінформі відбулася прес-конференція організаторів IX Міжнародного конкурсу з української мови імені П. Яцика “Як порятувати конкурс?” Ішлося про те, наскільки мало уваги приділяють державні структури інституції, що стала знаковою в культурному житті суспільства. Привернути увагу громадськості до проблем мовного змагання, а також знайти шляхи виходу із ситуації, що склалася, мали на меті учасники прес-конференції.

снила моніторинг, як на теренах Росії задовольняють права етнічних українців на здобуття освіти рідною мовою і відповідно як задовольняють права освіти російською мовою в Україні. Не коментуватиму: ситуація очевидна.

Міністерство розробило проект постанови уряду про встановлення 15-відсоткових надбавок учителям, які викладають українську мову й літературу в школах з мовами навчання національних меншин, проект зміни до закону, за яким другу вищу освіту за фахом вчитель української мови і літератури отримує безкоштовно, на відміну від усіх інших професій.

Проводимо щорічний конкурс “Об'єднаймося, брати мої”, олімпіади, конкурси. Цього року співпрацювали з Лесею Ковалем, очільницею Львівського книжкового форуму. Це був перший позитивний досвід спільної роботи державних установ і неурядових організацій.

Сприяємо й конкурсу імені Петра Яцика. Питання коштів справді важливе, болюче. Як і в попередні роки, вчителі на місцях, методисти, активісти організовують цей конкурс, перевіряють роботи, беруть участь у журі без жодної оплати.

Проте згоден з Михайлом Слабошпицьким, що проведення 14 травня урочистостей з нагородження переможців потребує витрат, і Ліга українських меценатів цілком справедливо порушує це питання. Вперше в цьогорічному бюджеті такі кошти передбачено, і Міністерство має долучитися до проведення цих заходів.

Цілком поділяю точку зору пана Михайла, що ніхто не може надавати рекомендації Лізі меценатів. У нас конструктивна співпраця. Якщо виникають якісь питання, ми їх намагаємося розв'язувати.

Бувають проблеми, але головне, щоб швидкоплинні процеси не позначалися на долі конкурсу. Адже він давно вже став складовою національного культурного життя країни. Він стоїть особіно від інших заходів і за вагою, й за роллю, яку відіграє серед закордонного українства. Цей конкурс був дотонатором привернення уваги громадянського суспільства і владних структур до складного питання: який статус української мови в Україні і яким він має бути насправді, а не лише декларативно.

Віктор Баранов, голова наглядової ради конкурсу:

Хочу навести один з багатьох фактів знущання з української мови, яких безліч, особливо в рекламі: “Щонеділі по п'ятницях у казино відбувається розіграш автомобілів”.

На цьому тлі просто дивуєшся глухоті, коли заходить мова про конкурс, організо-

ваний ініціаторами-ентузіастами, які з цього не лише нічого не мають, а й вкладають власні гроші. Стартовий капітал надав громадянин Канади, українець Петро Яцик, який його підтримував тривалий час, а потім, після його смерті, конкурс спонсорувала його дочка Надія Яцик. А де ж українська влада, де політична воля, щоб зробити Україну українською?

Національна державотворча ідея полягає не в економічній моделі, не в банківських фінансових секретах, а в тому, що зробив свого часу прем'єр-міністр Чехії Масарик. Тоді Чехія була більше онімечена, ніж Україна зросійщена.

А ми переживаємо такий час, коли українська мова на рідній землі, ще не звільнившись від імперського тоталітарного преса, опинилась під пресом глобалізаційним. Нещодавно Борис Олійник наводив страшну цифру: скільки за останні 5—7 років в Україну принесено американського сленгу, відповідники якого є в українській мові.

Коли держава не допомагає, та ще й починаються якісь непорозуміння між самими організаторами, стає страшно.

Цього року як голова наглядової ради конкурсу і співголова журі я вперше не підписав протоколи. Визначили переможців конкурсу — 30 % з них з Одеської області. Такого ніколи не було. Що там сталося за рік? Помінялася влада чи педагогічні кадри? Виявилось, що проводила обласний етап людина, яка не пройшла інструктажу, до того ж, хтось із чиновників певної структури поклопотався...

Конкурс — це не олімпіада. Його мета — привернути увагу суспільства до упослідженого стану української мови на своїй землі. З нас уже світ сміється. Приїжджає, приміром, посол Фінляндії в Суми і розмовляє українською мовою, а сумський губернатор — російською.

Щоб змінити цю ситуацію, організували конкурс. Сподіваюся, що в подальшому посилимо цю ділянку роботи. Ми надіслали до очільників держави чергове звернення про те, щоб надати конкурсу статусу Національного.

Михайло Ватуляк, віце-президент Ліги українських меценатів:

Шойно я зі Львівщини, де брав участь у закритті конкурсу. Іноді прикро дивитися, що наш захід потрібен лише нам, меценатам, які вкладають гроші, та ще управлінням освіти і науки обласних державних адміністрацій. На відкритті й на закритті конкурсу, крім начальника управління освіти, нікого від влади не було. Складається враження, що проводили шкільну олімпіаду, і ніхто не виявив до неї жодного інтересу, хоч запро-

шували і міську, й обласну владу. Мабуть, їм ніколи і їм це не цікаво. Владні структури, навіть на місцях, не надають належного значення конкурсу, вважаючи його маловагомим.

Ліга українських меценатів вкладає у конкурс гроші, хоч вони нікому не зайві, розуміючи важливість і потрібність такого заходу в нашій країні.

Якось зустрічався з одним обласним посадовцем, який сказав, що потрібно ліквідувати “Просвіту”, бо вона, мовляв, своє віджила. Думаю, що маючи таких посадовців, скоро почнемо відновлювати лікнепи. Те, що зробила “Просвіта”, особливо в Західній Україні, важко переоцінити. Завдяки Товариству збереглися і мова, і культура, і традиції порівняно зі східними регіонами, де все вже треба відновлювати.

Ситуація, у якій перебуває конкурс, близька до критичної. Тому апелюємо до журналістів, щоб винести проблеми на якнайширший загал, можливо, тоді сумління чиновників швидше прокинеться.

Неоніла Шинкарук, завідувач сектору суспільно-гуманітарної освіти Інституту інноваційних технологій і змісту освіти:

Проблеми конкурсу щороку різні. Цього-річний, IX конкурс особливий. Після виходу в світ Указу Президента про Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика захід має законодавчу базу. Передусім це Положення про проведення конкурсу, зареєстроване в Міністерстві юстиції, положення про призначення 14 стипендій Президента України найкращим із переможців, постановою Кабінету Міністрів про розмір стипендій учням, студентам і учням професійно-технічних навчальних закладів. Вважаю, що Міністерство освіти і науки разом з Інститутом інноваційних технологій підготували вагому законодавчу базу. Було внесено проект кошторису на проведення Міжнародного конкурсу.

Відповідно до положення, IV етап фінансує держава, перші три етапи — обласна влада. Роботу журі IV етапу Міносвіти оплатило. Із членами журі й тими, хто формував завдання, було укладено трудові угоди, і гроші люди отримали. Тож певні кошти є.

Учителям, які підготували переможців, на церемонії урочистого закриття конкурсу вручаємо освітянські нагороди: нагрудний знак “Відмінник освіти України” і Почесну грамоту Міністерства освіти і науки України. Документи вже готові, тож освітянські нагороди буде вручено вчителям учнів, які посіли призові місця, у театрі імені Івана Франка.

Отже, працюємо, намагаємося розв'язувати проблеми, досягати порозуміння в міжособистісному спілкуванні. В Інституті інноваційних технологій і змісту освіти переконані, що мети конкурсу з української мови імені Петра Яцика — утвердження державності української мови — буде досягнуто. Прагнемо, щоб щороку якнайбільше учнів залучати до цього міжнародного заходу.

Тетяна Гайдар, головний спеціаліст сектору мовної політики Міністерства культури і туризму України:

Міністерство як один із центральних органів виконавчої влади не відмовляється від співпраці щодо Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика. Три роки поспіль ми проводимо в одному з найкращих залів країни церемонію урочистого закриття конкурсу. Цього року за оренду залу надано приблизно 29 тисяч гривень.

Михайло Слабошпицький не поділяє оптимізму працівників Міністерства культури щодо надходження і використання державних коштів. На завершення виконавчий директор Ліги українських меценатів сказав, що наступний, X Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика відкриватиметься на Миколаївщині. Організатори запрошують Президента України. “Але, — зауважив Слабошпицький, — вважаю, що він не приїде”.

Отже, конкурс потребує обіцяного фінансування і дієвої підтримки й розуміння владних структур — від місцевого рівня до найвищого. Він завоював коло прихильників серед учнів і студентства, Інтернет-форуми рясніють дискусіями про нього — мо-лодь цікавиться завданнями, ділиться досягненнями. Але ж чому чиновники байдужі, чому не розуміють важливості й користі мовного конкурсу?